

Cum am folosit fereastra de oportunitate

*Bilanțul unui an de relansare a relațiilor
România – Republica Moldova*

Autori: Cristian GHINEA, Dragoș DINU, Paul IVAN

Policy Memo nr. 19

Decembrie 2010

Cum am folosit fereastra de oportunitate?

Bilanțul unui an de relansare a relațiilor

România – Republica Moldova

Autori: Cristian GHINEA

Dragoș DINU

Paul IVAN

Cuprins

Introducere	5
I. Situația instituțională a relației cu R. Moldova	6
Institutul Cultural Român	7
Departamentul pentru Românii de Pretutindeni	8
Acorduri interguvernamentale semnate pe bandă	8
Cooperarea în domeniul educației	10
Acordul de mic trafic la frontieră și noile consulate	11
Recomandare: Avem nevoie de Mr. / Ms. Moldova	12
II. România ca avocat al Moldovei în UE	13
Acordul de Asociere și liberalizarea vizelor	13
Acquis-ul european	14
UE face acum agenda viitoarelor guverne din RM	14
Grupul de Prieteni ai Moldovei în UE	15
III. Redobândirea cetățeniei	16
Recomandări	19
IV. Ajutorul financiar de 100 milioane euro	20
Recomandări	23
V. TVR revine în RM	24
Recomandare – De ce nu „TVR Moldova”?	25
VI. Liniile electrice și gazoductul – legarea infrastructurilor	26
Gazoductul Ungheni – Iași. Încotro vor circula gazele?	27
Situația implementării celorlalte proiecte	29
VI. Tratatul România – RM. Ce am semnat, cu cine și de ce?	29
Pe cine iubește România mai mult?	36
Ce urmează?	37
VIII. Transnistria – nici o miză proprie pentru România	37
Recomandare. Nimic altceva decât susținători ai Chișinăului	39
IX. Sinteza recomandărilor	41

Introducere

În septembrie 2009 venea la putere la Chișinău un guvern al unei alianțe de patru partide, sugestiv numite Alianța pentru Integrare Europeană. La momentul elaborării prezentului raport a trecut mai mult de un an de la constituirea AIE, iar componentele Alianței rămase în Parlament renegociază continuarea la guvernare în această formulă. Există și posibilitatea unui guvern dominat de Partidul Comuniștilor din Republica Moldova și de Vladimir Voronin. Dacă s-ar întâmpla așa, atunci fereastra de oportunitate pe care a avut-o România în Republica Moldova se va închide și relațiile se vor răci semnificativ. Numim fereastră de oportunitate perioada dintre septembrie 2009 și decembrie 2010 pentru că am înregistrat o efervescență a relațiilor bilaterale, a parteneriatelor și a proiectelor comune nemaivăzută poate de la începutul anilor '90.

Acest raport al Centrului Român de Politici Europene face un prim bilanț independent al acestui an, cu accent pe Parteneriatul pentru Integrare Europeană dintre cele două țări. Includem sub egida acestui Parteneriat nu doar acțiunile convenite ca urmare a declarației politice dintre cei doi președinți, care a lansat oficial acest Parteneriat, ci ceva mai mult decât atât. Dat fiind că scopul strategic asumat deschis al României este acela de a apropia Republica Moldova (RM) de Uniunea Europeană, includem sub ideea de Parteneriat pentru Europa întreaga gamă de proiecte lansate în acest an. Din punct de vedere al abordării, structura acestui raport urmează temele mari ale relației bilaterale: colaborarea interguvernamentală, rolul de avocat al României în interiorul UE, rolul de donator al României în RM, proiectele de infrastructură și energetice, etc. Prezentul raport este produsul final a câtorva luni de cercetare, interviuri și consultări. Autorii au efectuat câteva zeci de interviuri, cereri de informații, schimburi de informații cu oficiali și experți atât din România, cât și din RM. Aceste contacte sunt raportate în mod anonim, așa cum am convenit de la bun început cu interlocutorii, tocmai pentru a putea discuta liber de constrângeri oficiale și diplomatice. Le mulțumim aici tuturor celor care ne-au ajutat cu informații și opinii. Mulțumim și experților independenți de la București și Chișinău care au revăzut forma inițială a raportului și au propus sugestii de îmbunătățire.

Am avut acces la culise diplomatice și oficiale la un nivel pe care nu îl preconizam la începutul acestui proiect. Am constatat deschidere atât la București, cât și la Chișinău pentru ideea unei evaluări independente care să informeze opinia publică, presa, comunitatea de experți despre background-ul relațiilor dintre România și RM în această perioadă. Raportul acoperă o arie mai mare de teme decât ne-am propus inițial. Accesul la informații ne-a pus în fața unor dileme serioase privind selecția și structurarea acestor informații. Sperăm că am putut reproduce cât mai fidel povestea unei perioade de agitație entuziastă dintre România și RM. În plus, sperăm că cititorul acestui raport va afla răspunsul la întrebarea: Ce rămâne în urma acestei agitații entuziaste?

Autorii

I. Situația instituțională a relației cu R. Moldova

În 1992, anul următor dobândirii independenței Republicii Moldova (RM), se înființează la București Comitetul Interministerial pentru Relațiile României cu Republica Moldova, „pentru examinarea evoluției raporturilor României cu Republica Moldova și elaborarea de propuneri în scopul dezvoltării acestor raporturi pe plan economic, cultural, științific, în toate domeniile de interes reciproc”¹. La Chișinău este creat un comitet asemănător, pentru relațiile cu România. Se organizează grupe sectoriale de lucru între instituțiile centrale ale celor două țări, cu întâlniri periodice pentru discutarea stadiului acordurilor semnate și problemelor de interes comun. În 2003 guvernul comunist de la Chișinău desființează unilateral Comitetul pentru Relațiile Republicii Moldova cu România iar statul român este nevoit să desființeze propriul comitet. În locul celor două structuri este creată o Comisie interguvernamentală mixtă moldo-română care se întâlnește anual.

În martie 2001, guvernul Năstase creează Oficiul pentru Gestionarea Relațiilor cu Republica Moldova, instituție condusă de un secretar de stat și aflată în directă subordine a primului ministru. Oficiul realiza coordonarea la nivelul guvernului a măsurilor și a declarațiilor făcute în legătură cu Republica Moldova. Din 2004 instituția funcționează în cadrul Cancelariei primului ministru. Începând cu 2007 oficiul trece printr-o serie de restructurări succesive, iar în martie 2009 este desființat.

În locul Oficiului pentru Gestionarea Relațiilor cu Republica Moldova guvernul Boc înființează instituția Înaltului Reprezentant pentru Republica Moldova, instituție înființată în cadrul Cancelariei primului ministru și transferată Secretariatului General al Guvernului după desființarea cancelariei. Deși poartă acest nume pompos, Înaltul Reprezentant este o instituție care are momentan un singur angajat, implicat în special în acțiuni de cooperare culturală cu spațiul de la est de Prut. Vizibilitatea acestei instituții este extrem de limitată, chiar în interiorul Guvernului iar în ultima vreme, în contextul măsurilor de restructurare a aparatului bugetar, s-a vehiculat desființarea acesteia.

În fapt, relația cu Republica Moldova este gestionată politic de direcția teritorială din MAE (care are doar câțiva angajați) în cooperare cu consilierul pentru politică externă de la Administrația Prezidențială, date fiind atribuțiile președintelui în politica externă și interesul special al Președintelui Băsescu pentru RM. Un rol important îl joacă și ambasada României de la Chișinău, care pe lângă rolul de reprezentare este încărcată de prestațiile consulare (deschiderea a două consulate noi a mai atenuat din încărcare). La nivel de politică față de RM, ambasada de la Chișinău este activă și încearcă să coordoneze activitățile, devenind în timp cea mai numeroasă ambasadă a României dintr-un alt stat în termen de personal (depășită doar de Reprezentanța la UE).

---

¹ Hotărârea nr. 28 din 23 ianuarie 1992 privind crearea Comitetului Interministerial pentru Relațiile României cu Republica Moldova, Monitorul Oficial nr. 13 din 5 februarie 1992.

Deși MAE asumă un rol de leadership politic în relația cu RM, totuși nu are autoritatea instituțională asupra celorlalte instituții de linie care devin tot mai active. De pildă, MAE nu are resurse proprii pentru a deveni un donator major în Moldova (are la dispoziție două milioane de euro ca ajutor pentru dezvoltare), în schimb un nou jucător este Ministerul Dezvoltării, care gestionează cele 100 de milioane de euro promise ca ajutor către RM (vom reveni la acest subiect). Un alt exemplu, o serie de ministere românești au semnat acorduri de cooperare în primăvară cu omoloagele de la Chișinău. Deși încearcă, MAE nu are autoritatea formală sau resursele de a urmări derularea acestor acorduri. Și nimeni altcineva nu o face. Considerăm această structură instituțională profund deficitară și propunem la finalele acestui capitol câteva soluții.

„E cu totul excepțională această consularizare a unei alte țări, practic ne punem la dispoziția cetățenilor altei țări”

Oficial român

Institutul Cultural Român

Institutul Cultural Român (ICR) este una din instituțiile statului român care finanțează proiecte în Republica Moldova. ICR susține financiar șapte publicații de cultură și știință din RM (*Clipa, Contrafort, Destin Românesc, Limba Română, SEMN, Sud-Est Cultural, Revista la Plic*) și finanțează diverse proiecte culturale (spectacole, conferințe, zile ale culturii și limbii române, festivaluri de film românesc, cursuri de perfecționare pentru cadre didactice etc.). ICR administrează și câteva modeste programe de burse (pentru românii din jurul granițelor, pentru jurnaliști culturali și pentru cercetători străini) la care pot aplica și cetățenii ai Republicii Moldova. Statul român oferă de asemenea artiștilor și profesioniștilor din domeniul științelor umaniste de acolo posibilitatea de a aplica la un program de rezidențe de creație la ICR Paris.

Fig. 1. Finanțări ICR pentru Republica Moldova, 2009-2010 (euro)

An / Tip finanțare	Publicații de cultură și știință	Proiecte culturale	Total burse	Rezidențe pentru cetățeni ai RM la ICR Paris
2009	190.000	50.000	15.480	12.000
2010	248.000	150.000	29.460	

Sursa datelor : ICR

ICR a deschis în septembrie 2010 la Chișinău Institutul „Mihai Eminescu”. Această idee este mai veche, dar a trenat din cauza obstrucțiilor fostului regim Voronin. Spre deosebire de celelalte 18 institute culturale românești din alte capitale, care trebuie să promoveze cultura românească, ICR „Mihai Eminescu” are sarcina delicată de a promova cultura românească într-o țară de cultură și limbă română. Dată fiind funcționarea de scurtă durată, nu putem evalua funcționarea și alocările financiare la acest moment.

Departamentul pentru Români de Pretutindeni

Finanțările Departamentului pentru Români de Pretutindeni (DRP) în și pentru Republica Moldova s-au îndreptat în special către susținerea mass-media de limbă română, proiecte științifice, culturale și educaționale, precum și pentru susținerea Mitropoliei Basarabiei (plata onorariilor clerului și construcția a două biserici).

Fig. 2. Finanțări DRP pentru Republica Moldova, 2009-2010 (euro)

An / Tip finanțare	Mass – media de limbă română	Proiecte culturale, educaționale în RM	Mitropolia Basarabiei	Proiecte culturale și educaționale, destinate românilor de pretutindeni, inclusiv din RM ²
2009	418.000	80.000	89.000	265.000
2010	197.000	35.000	94.000	291.000

Sursa datelor: DRP. Sumele au fost rotunjite la transformarea în euro.

De asemenea, tot ca asistență poate fi menționat faptul că România a oferit și locuri în taberele de odihnă pentru elevi și studenți din Republica Moldova. În 2009 România a oferit 680 de locuri în taberele din țară. După inundațiile din vara acestui an România a mai oferit 500 de locuri gratuite în taberele școlare din țară pentru elevii din Republica Moldova, ale căror case au fost afectate de inundații.

Acorduri interguvernamentale semnate pe bandă

În primăvara lui 2010, o adevărată frenezie a acordurilor bilaterale a cuprins cele două guverne. Stabilite la nivel de principiu odată cu vizita Președintelui Băsescu la Chișinău în ianuarie, însoțit de jumătate din guvern, documentele au fost semnate ulterior într-o serie de vizite bilaterale la nivel de miniștri. Lista din tabelul de mai jos nu este exhaustivă, e compusă de CRPE urmărind informațiile din presă și solicitând informații de la instituțiile românești și moldovenești. Dacă se va face o evaluare oficială din partea statului român privind resursele instituționale și financiare alocate RM, primul obstacol va fi chiar lipsa unor informații centralizate, informații deținute în mod risipit de către stat, în diverse instituții. Unele dintre ministerele românești (de pildă, Min. Finanțelor) au refuzat să ne furnizeze textul acordului motivând că nu este public până la ratificarea în Parlament, deși presa primise acces la document atunci când fusese semnat de către miniștri. Cele mai multe dintre acorduri au întârziat la ratificare și nu au început să fie implementate.

Oricum, o analiză pe conținut arată mai degrabă declarații de intenții decât acțiuni concrete. Practic, aceste acorduri sunt produsul unei culturi legaliste care domină birocrăția atât din

² Deoarece aceste proiecte nu au vizat doar românii din Republica Moldova, este dificilă o estimare exactă a sumelor cheltuite. Prin urmare suma prezentată reprezintă bugetul total al acestor proiecte.

România cât și din RM, o cultură care spune că nu poți să faci nimic dacă nu este expres prevăzut într-un document oficial. Drept urmare, oamenii de prin ministerele de linie au trecut în aceste acorduri cam tot ce s-ar putea face teoretic în relațiile bilaterale, fără o analiză a ceea ce e prioritar sau realist. Cu alte cuvinte, ne-am asigurat că legal vorbind putem face foarte multe, dar ne-am apucat de foarte puține. De pildă, un tabel detaliat cu activitățile programate de cele două ministere ale Justiției arată că cele mai multe dintre ele sunt în stadiul de programare sau au fost amânate pentru 2011.

Fig. 3. Documente bilaterale semnate de România și RM în 2010

Instituțiile	Data	Descriere document
Șefii celor două state	27 aprilie 2010	Parteneriatul strategic privind integrarea europeană a RM (vezi capitolul VII pentru detalii)
Guvernele celor două țări	Aprobat de gov. României la 17 martie 2010	Acord România – RM ref. asistența financiară nerambursabilă (100 mil. euro). Ulterior completat printr-un acord adițional pentru ajutorul de urgență la inundații (vezi capitolul IV pentru detalii)
Ministerele Agriculturii	semnat la 5 martie 2010	Acord politic general care conține 11 sectoare din domeniul agriculturii, industriei alimentare, sanitar-veterinare și siguranța alimentelor.
Ministerele Educației	semnat la 27 aprilie 2010	Protocol de colaborare între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România și Ministerul Educației din RM pentru anul de învățământ 2010-2011 (vezi mai jos detalii privind implementarea)
Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova	semnat la 27 aprilie 2010	Memorandum de Înțelegere în domeniul asistenței oficiale pentru dezvoltare privind implementarea unui program în domeniul agricol
Ministerele Protecției Sociale	semnat la 5 mai 2010	Acord de colaborare în domeniul securității sociale
Guvernele celor două țări	semnat la 28 iunie 2010	Acordul între Guvernul României și Guvernul RM privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a apelor Prutului și Dunării
Ministerele de Finanțe	Semnat 19 mai	Acord de colaborare în domeniul finanțelor publice. Acordul prevede schimbul de informații și pregătire în domeniul finanțelor publice. La semnare cei doi miniștri s-au arătat interesați mai ales de partea privind combaterea evaziunii. Ministerul de Finanțe a refuzat CRPE acces la textul propriu-zis al documentului.
Ministerele Justiției	Semnat la 20 mai 2010	Acord de cooperare între cele două ministere Din nota de fundamentare reiese că vizează schimbul de informații, cooperare în combaterea criminalității și corupției
Ministerele Mediului	Semnat la 27 aprilie 2010 (publicat în M.O. 29 iunie 2010)	Memorandumul de înțelegere privind colaborarea în domeniul protecției mediului.

Ministerele Afacerilor Interne	Semnat la 27 ianuarie 2010	Sprijin din partea MAI român pentru reforma instituțională Hotărârea de Guvern 523 din 2 iunie 2010 prevede donarea unor bunuri materiale ministerului din RM. Lista de bunuri nu este publică
Guvernele celor două țări	13 noiembrie 2009	Protocol între cele două guverne privind promovarea și protejarea reciproca a investițiilor, de completare a precedentului acord din 1992 Protocolul doar adaptează vechiul document la statutul curent de membru al UE al României
Guvernele celor două țări	13 noiembrie 2009 (publicat în MO în 25 martie 2010)	Acord cu privire la punctele de trecere a frontierei de stat dintre România și RM. Cuprinde principiile generale de funcționare a punctelor de trecere a frontiere
Guvernele celor două țări	13 noiembrie 2009, publicat în MO la 25 ianuarie 2010	Acord privind micul trafic de frontieră
Biroul Român de Metrologie Legală și Institutului Național de Standardizare și Metrologie din Republica Moldova	semnat la 25 mai	Acordul de parteneriat pentru colaborarea în domeniul metrologiei
Inspekția de Stat pentru Controlul Cazanelor (ISCIR) din România și Inspectoratul pentru Obiectele Industriale Periculoase (IPSSTOIP) din RM	semnat la 25 mai	Acordul de parteneriat pentru colaborarea în domeniul echipamentelor speciale cu grad ridicat de risc în exploatare

Cooperarea în domeniul educației

Un acord cu efecte reale, tangibile este cel dintre cele două ministere ale Educației. În România studiază aproximativ 14.000 de elevi și studenți originari din Republica Moldova și numărul lor continuă să crească. Pentru anul 2010-2011 România a oferit inițial 2150 de burse, pentru ca mai apoi, în iulie 2010, să suplimenteze cu 2.850 numărul acestora. Deși din locurile de studii suplimentare oferite aproximativ un sfert sunt pentru extensiunile deschise de două universități din România la Cahul și Bălți și doar o parte (1.010 din 2.850) vizează și oferirea propriu-zisă a unei burse³, trebuie remarcat că totalul bursei oferite anul acesta (5.000) reprezintă cel mai mare număr de burse oferite până acum de România tinerilor din RM⁴.

Deși comunicarea dintre ministerele educației din cele două țări s-a îmbunătățit semnificativ în ultimul an, la Chișinău mai există nemulțumiri privind chestiuni precum faptul că Ministerul Educației din România nu transmite mereu informații noi sau modificări de proceduri ministerului omolog din RM, astfel încât acesta din urmă trebuie să urmărească site-ul instituției române.

³ Bursele de studiu oferite de statul român se împart în două categorii: Locuri de studii fără plata taxelor de școlarizare, dar cu bursă (echivalentul în lei al sumei de 65 de euro/lună pentru elevi și studenți, 75 euro/lună pentru masteranzi, 85 euro/lună – pentru doctoranzi.) Locuri de studii fără plata taxelor de școlarizare, dar fără bursă.

⁴ Numărul bursei oferite în anii anteriori a fost de aproximativ 1.800 (2008-2009) și 3.000 (2009-2010).

Există astfel o oarecare frustrare că autoritățile române stabilesc lucruri care afectează direct beneficiarii din RM (care trebuie să interacționeze cu ministerul de la Chișinău) fără ca autoritățile moldovene să fie informate.

Din păcate nu există programe de schimburi de experiență între funcționarii publici din cele două instituții. Se recomandă ca acest lucru să fie considerat prioritar, iar Ministerul Educației din România (ca și celelalte instituții publice) să elaboreze astfel de programe. Avantajele limbii comune și a unei legislații apropiate ar trebui folosite mai bine.

Deoarece practica României în ceea ce privește politicile din domeniul educației în procesul de integrare europeană este considerată extrem de relevantă în RM, România ar trebui să sprijine o colaborare focalizată pe aceste aspecte, dezvoltând, de exemplu, proiecte de twinning instituțional, acest lucru fiind benefic nu doar autorităților moldovene ci și celor române, care și-ar schimba statutul de la *receptori* de asistență tehnică la *furnizori* de asistență.

În ciuda unor avantaje certe legate de limba comună și experiența recentă a României în procesul de integrare europeană, de reformele și schimbările prin care a trecut administrația românească – relevante pentru omologii moldoveni -, instituțional România nu se poziționează ca un partener privilegiat al instituțiilor din RM. Acesta este unul din aspectele a căror soluționare se află aproape exclusiv în zona de competență a autorităților de la București (modificări legislative și promovarea de proiecte de schimb de experiență și asistență tehnică oferite instituțiilor din Republica Moldova)

Acordul de mic trafic la frontieră și noile consulat

Pe lângă declarația politică Ghimpu – Băsescu și a acordului privind ajutorul financiar de 100 milioane euro (discutate în capitole separate), documentul cel mai promovat din lista celor de mai sus este Acordul privind micul trafic de frontieră. Acesta permite cetățenilor moldoveni să obțină permise de trecere a frontierei pe baza cărora să circule liber în zona de Est a României (deși nu a fost niciodată clar cum ar putea fi implementată restricția de a circula și în restul teritoriului). Documentul a născut reticență la Bruxelles și România a trebuit să dea explicații privind substanța sa și procedurile de implementare. Totuși, încărcătura sa politică a fost evidentă și a fost salutat de presa și clasa politică de la Chișinău ca încă un semn de deschidere și eforturi făcute de România. Din acest punct de vedere, a meritat efortul. Totuși, efectele practice sunt departe de cele așteptate. Până în noiembrie, doar 16.000 de permise de mic trafic fuseseră solicitate dinspre RM, de o sută de ori mai puține decât numărul potențialilor beneficiari. Ca și în povestea cu cetățeniile redobândite, mai mult am speriat Europa cu ideea unui afluz de solicitanți decât efectele propriu-zise. De ce nu cer moldovenii în mai mare măsură aceste permise de mic trafic?

Cel mai probabil este că un document temporar și cu posibilități de folosire restrânse și neclare e mai puțin atractiv decât:

- Obținerea cetățeniei;
- Obținerea unei vize românești propriu-zise.

Din acest punct de vedere, MAE român a făcut eforturi consistente pentru a simplifica și fluidiza procedurile. Secția consulară de la ambasada din Chișinău a fost extinsă, a fost introdus un sistem electronic de primire și de urmărire a cererilor în sistem, astfel încât posibilitățile diverșilor intermediari de a influența ordinea procesării au fost anulate. Ambasada română a cerut insistent autorităților de la Chișinău să acționeze împotriva celor care vindeau ilegal „servicii consulare” pe trotuarul din fața secțiilor consulare, care de fapt vindeau iluzia rapidității unei populații obișnuite din anii precedenți cu ideea că viza românească este greu de obținut legal. În plus, deschiderea celor două consulate la Cahul și Bălți (singurele prezențe diplomatice în RM în afara capitalei) a fluidizat și mai mult procesul și a ridicat din presiunea asupra secției din Chișinău.

Recomandare: Avem nevoie de Mr. / Ms. Moldova

Republica Moldova este o prioritate pentru România, și acest lucru se vede atât la nivel politic, cât și la cel instituțional. Frenesia colaborărilor bilaterale despre care vorbeam mai sus este remarcabilă, chiar dacă în fapt incoerentă. România gestionează această prioritate cu un aparat birocratic necoordonat și fragmentat. Cum spuneam mai sus, rolul central al MAE nu este evident. În actuala structură cu un singur angajat, Biroul Înaltului Reprezentant pentru RM este o structură evident nepregătită pentru a îndeplini rolul de coordonare la care facem referire anterior. Acest lucru a fost evidențiat și din interviurile pe care autorii raportului le-au realizat cu alți oficiali români din ministere de resort care se ocupau de aspecte conexe relației cu RM dar nici măcar nu știau că avem un Înalt Reprezentant.

Avem nevoie de un birou puternic, atât la nivel politic cât și la nivel instituțional care să coordoneze politica și politicile României față de Republica Moldova. Acest birou poate fi plasat fie la Președinția României, care de facto transmite impulsul politic pentru această colaborare, fie la Secretariatul General al Guvernului, prin întărirea instituției actuale a Înaltului Reprezentant. Indiferent de poziția în sistemul administrativ, noul oficiu ar trebui să:

- Aibă autoritate instituțională asupra ministerelor de linie pe această problemă (noul oficiu ar fi cel care să coordoneze direct relația cu RM, să centralizeze inițiativele de cooperare ale ministerelor de resort și să asigure coordonarea intersectorială);
- Aibă ca prioritate consultarea permanentă a partenerilor moldoveni privind prioritățile, jucând și un rol diplomatic semnificativ;
- Mențină și la nivel de politici consensul existent între partidele românești cu privire la RM.

Este foarte importantă și numirea în această funcție a unei persoane care să:

- Fie respectată de către toate partidele românești, pentru că politica față de RM trebuie să aibă continuitate;
- Aibă autoritatea personală și politică necesară astfel încât să nu poată fi ignorată de către ministerele de linie (recomandăm încercarea de a coopta un fost ministru de Externe sau fost oficial de rang înalt);
- Să fie un bun cunoscător al spațiului estic și al realităților din RM, dar să aibă și un profil european, dat fiind că agenda viitoare a Moldovei va fi făcută de relația cu UE.

- Să fie credibil la Chișinău, deci neimplicat în facțiunile naționaliste ale partidelor sau instituțiilor românești.

II. România ca avocat al Moldovei în UE

Acordul de Asociere și liberalizarea vizelor

Primul raport elaborat în cadrul acestui proiect comun dintre CRPE și Asociația de Politică Externă de la Chișinău s-a numit „*EU – Moldova negotiations. What is to be discussed, what could be achieved?*”⁵. Am discutat acolo pe larg agenda de negocieri dintre RM și UE și lucrurile nu s-au schimbat prea mult. Așa cum am previzionat, Acordul de Asociere RM – UE nu a fost finalizat în 2010, Uniunea Europeană pierzând oportunitatea de a încheia acest document cu guvernul AIE. Dacă partidele din fosta Alianță nu ajung la un acord, Uniunea Europeană a pierdut o fereastră de oportunitate. UE nu are altă vină decât că nu a simțit caracterul excepțional al deschiderii de la Chișinău și s-a comportat cu lentoarea sa obișnuită. E drept că doar în 2010 negocierile pe Acordul de Asociere (AA) cu RM au mers mai repede și au depășit negocierile pe documentul similar cu Ucraina, negocieri începute încă din 2007. Am anticipat și această evoluție în raportul nostru din primăvară, era logic să se întâmple așa, dat fiind că guvernul AIE de la Chișinău era mult mai doritor să accepte activitățile prescrise de UE decât omologul de la Kiev. De fapt, guvernul AIE a presat pentru negocieri rapide și a acceptat condiționalități doar pentru a vedea documentul semnat mai repede, dar nu a depins doar de el. În continuare rămâne valabilă dilema pe care am discutat-o în raportul precedent: UE nu este gata să ofere RM o perspectivă de aderare, iar Chișinăul va trebui să accepte un AA fără această perspectivă sau să tergiverseze discuțiile.

Negocierile pe capitole sunt foarte avansate, cele mai multe fiind închise sau rămânând doar câteva sintagme să fie negociate. În mod nefericit, s-a decis includerea în AA și a acordului aprofundat de liber schimb. Deși necesar pentru accesul mai larg al produselor moldovenești pe piața UE, acest acord putea fi negociat și semnat separat, în formula decisă va prelungi negocierile pentru Acordul cadru de Asociere, posibil chiar pe tot parcursul anului viitor.

Pe 15 iunie au început negocierile oficiale pentru liberalizarea regimului de vize UE pentru cetățenii moldoveni. Guvernul moldovean AIE a văzut ridicarea vizelor ca pe un obiectiv imediat care poate aduce un rezultat concret, tangibil pentru cetățenii săi din noua deschidere a UE către RM. Ba chiar, așa cum am descris în raportul precedent, guvernul AIE a dovedit un stil de lucru fără precedent, programând să înceapă reformele tehnice necesare înainte de a-i fi cerute de către Comisia Europeană, copiind pur și simplu *road map*-urile îndeplinite înainte de către Serbia și Muntenegru. Din păcate, lentoarea UE și interesele politice ale unor state membre au făcut ca acest obiectiv să fie departe de îndeplinire până la alegerile de pe 28 noiembrie. În mod neașteptat Franța a obstrucționat discuțiile din Consiliul UE cerând inițial un nou raport privind

---

⁵ CRPE Policy Memo no. 12, iunie 2010, autori: Cristian Ghinea și Victor Chirilă (APE).

pregătirea Moldovei deși statele membre primiseră deja unul comprehensiv din partea Comisiei. Când această poziție a devenit nesustenabilă, reprezentantul francez a cerut legarea liberalizării vizelor pentru RM de același regim acordat Rusiei. Un tratament echivalent pentru cele două țări este profund injust pentru RM. Chișinăul nu doar că s-a arătat dispus să îndeplinească criteriile tehnice cerute de UE, dar a început să le aplice înainte de a-i fi chiar cerute oficial. De cealaltă parte, Rusia dorea ridicarea vizelor printr-un aranjament politic la nivel înalt, nelegat de progresele tehnice. În aceste condiții, a lega Chișinăul de Moscova este profund nedrept. E cu atât mai regretabil cu cât Franța a fost membru fondator al Grupului de Prieteni ai Moldovei în UE (vezi mai jos detalii), în virtutea Parteneriatului Strategic în UE pe care îl avea cu România.

Până la urmă, deși RM ceruse un *road map* pentru ridicarea vizelor, a primit un plan de acțiuni. În ceea ce privește condițiile care trebuie îndeplinite, este vorba de același lucru, dar finalitatea celor două tipuri de documente este foarte diferită. Cu un *road map*, RM ar fi primit automat ridicarea vizelor atunci când ar fi îndeplinit condițiile tehnice. Planul de acțiuni presupune îndeplinirea aceluiași condiții, după care ar urma un nou vot politic în Consiliul UE, când Franța sau alte state ar putea ridica noi condiții sau condiționa liberalizarea de statutul altor țări.

Acquis-ul european

RM s-a angajat să transpună în legislația internă acquis-ul comunitar, deși nu e nici măcar o țară potențial candidată în acest moment. Asta arată încă o dată dimensiunea așteptărilor dinspre Chișinău și strategia de tip „facem orice, numai primiți-ne”. Transpunerea propriu-zisă este mult mai dificilă decât pare, RM are de recuperat enorm și doar un exercițiu de tip *copy – paste* (caz în care ar ajuta faptul că România a pus la dispoziție tot acquis deja tradus în română) nu ar ajuta foarte mult. Doar transpunerea acquis-ului din zona agricultură / siguranță alimentară ar dura 40 de ani la ritmul de până acum⁶, deci e nevoie de urgentare. În plus, RM trebuie să prioritizeze transpunerea acquis-ului, pentru că nu toate directivele și alte piese de legislație ale UE sunt egal de importante, mai ales că RM nu are un *deadline* strâns pentru transpunere, așa cum a avut România înainte de aderare. Din păcate, Centrul de Armonizare a Legislației din Ministerul Justiției de la Chișinău nu are forța instituțională și autoritate asupra ministerelor de linie pentru a face această prioritizare. Drept urmare, transpunerea se face mai degrabă incoerent, la inputul diferitelor ministere care umplu tabele de sute de pagini cu programare de transpunere, fără coordonare eficientă.

UE face acum agenda viitoarelor guverne din RM

Atât viitorul AA, cât și necesitatea transpunerii acquis-ului vor domina agenda guvernelor moldovene în anii care vin. Chiar și un guvern PCRМ își va face agenda după aceste două necesități, reamintim că regimul Voronin a dus la capăt fostul Plan de Acțiuni cu UE. Deși mai mult a trișat la implementare și a fost foarte creativ în a produce schimbări de legislație fără

---

⁶ Richard Moody, Irina Kireeva și Ina Butucel, “Legislația și politica agrară și alimentară, aproximarea la standardele UE în Republica Moldova”, Sectoral law approximation guidelines series, Chișinău, aprilie 2010.

relevanță în practică, fapt este că totuși Planul de Acțiune a făcut agenda guvernelor Voronin între 2005 și 2008. Deci, ce se negociază acum între RM și UE este vital pentru ce se va întâmpla în RM în următorii ani.

România și-a propus să asiste RM, atât în adoptarea acquis-ului cât și în aplicarea viitorului AA. Ba chiar, ne-am propus prin declarația Ghimpu – Băsescu să sprijinim procesul de negociere a acestui Acord, negocieri aflate în curs. Deocamdată, Planul de Acțiuni România – Moldova care ar trebui să detalieze Declarația politică este și el în curs de negociere (vezi detalii în capitolul VII). Cum RM negociază la Bruxelles cu UE un Acord și în paralel cu România un Plan de Acțiuni, ar fi de dorit ca cele două procese de negociere să fie corelate. Acest proces de corelare a început, iar la ultima rundă de negocieri pe viitorul Plan de Lucru s-a convenit ca, pe structura documentului propusă de București, Chișinăul să adauge priorități extrase din negocierile cu Comisia Europeană.

România nu are cum să fie activă pe partea de negocieri între Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) de la Chișinău și Comisia Europeană, pentru că un stat membru nu are pârghii de intervenție la acest moment. Dar Bucureștiul s-a arătat interesat informal de dosar, ambasada română de la Chișinău începând consultări cu Departamentul de Integrare Europeană din MAEIE. Procesele merg oarecum contratimp: RM negociază de aproape un an cu Bruxelles-ul, iar negocierile serioase cu Bucureștiul abia au început. Departamentul de Integrare Europeană din MAEIE care negociază AA e separat de Direcția de spațiu România, care negociază documentul cu Bucureștiul. Există riscul ca cele două procese de negociere să nu fie interconectate, iar Chișinăul să convină anumite lucruri cu Comisia Europeană și altele cu Bucureștiul. Faptul că ambasada românească încearcă corelarea celor două procese de negociere e salutar, rămâne să aibă destulă forță de convingere asupra echipelor de negociatori. Nu trebuie să pierdem oportunitatea de a crea de la bun început o singură agendă, decât două diferite care s-ar putea concura. Ar fi în interesul Bucureștiului să fie așa, pentru că Bruxelles-ul are inevitabil mai mult de oferit decât noi, deci nu vrem să concurăm agenda europeană a RM, ci să ne pliem pe ea.

Grupul de Prieteni ai Moldovei în UE

Un succes diplomatic incontestabil al României a fost organizarea în interiorul UE a unui grup de state membre care să susțină parcursul european al RM. La început se numea chiar așa, „Grupul de Prieteni”, ulterior denumirea a fost „Group for the European Action of the Republic of Moldova” (Grupul pentru Acțiune Europeană a Republicii Moldova). Lansat în ianuarie 2010, grupul a cuprins Franța printre membrii fondatori, lucru important atunci pentru a nu crea impresia că doar statele din Estul Europei marșează la idee (deși incontestabil interesul e mai mare în Est decât în Vechea Europă). În varianta sa maximală a cuprins România, Franța, Austria, Estonia, Lituania, Letonia, Suedia, Ungaria, Polonia, Germania, Marea Britanie, Cehia, Slovacia, Slovenia și Italia.

Este o structură informală și orice stat membru poate participa. A avut trei reuniuni, prima la Bruxelles la 25 ianuarie 2010, a doua la Luxemburg în iunie, și a treia la 30 septembrie la Chișinău,

unde s-a și produs un fel de transfer simbolic de proprietate către autoritățile de la Chișinău, care vor gestiona coordonarea grupului pe mai departe. Gradul de interes diferă de la un stat la altul, la reuniunea de la Chișinău au participat nouă țări din cele de mai sus la nivel de miniștri de Externe, plus comisarul european pentru Extindere Stefan Fule, un desant diplomatic impresionant după orice standarde. Din păcate, Franța pare a fi fost pierdută pe parcurs și s-a întors inexplicabil împotriva Moldovei în discuția privind vizele și indirect prin legarea temei România – Moldova de aderarea primei la spațiul Schengen.

III. Redobândirea cetățeniei

În problema cetățeniei pentru locuitorii din Republica Moldova, România este prinsă între ceea ce este o datorie istorică legitimă față de cei care au pierdut acest drept fără voia lor odată cu ocupația sovietică și problemele de imagine create de această chestiune la nivel european. Din păcate, România pare a pierde pe ambele planuri: procedurile greoaie de redobândire a cetățeniei trezesc nemulțumiri la Chișinău printre cei care așteaptă ani de zile primirea cetățeniei, iar pe plan extern Bucureștiul a comunicat prost interesul său legitim. Nevoia de a acorda mai multe resurse și atenție dosarelor privind cetățenia exista de ani buni, așa că modul în care Președintele Băsescu a făcut anunțul – ca măsură de răspuns la acțiunile scandaloase ale regimului Voronin de după aprilie 2009 – nu a făcut decât să trezească suspiciuni în Europa.

A fost o greșală strategică de comunicare. În loc să aștepte un moment calm prin care să anunțe măsuri de bun simț în interesul viitorilor săi cetățeni, România a părut că se coboară la nivelul lui Vladimir Voronin. Paradigma „ne-ați supărat, vă pedepsim cu cetățenii” s-a impregnat adânc în mintea ziariștilor și decidenților din statele europene. E greu acum să explicăm că de fapt procedura nu s-a schimbat pe fond, că România acordă selectiv, pe baze individuale cetățenia și că este un proces echitabil gestionat. Este greu, dar e un efort de comunicare pe care trebuie să îl facem, mai ales că pe fond România are dreptate. În vizita sa din ianuarie 2010 la Chișinău, Președintele Băsescu anunță crearea unei agenții specializate pentru gestionarea acordării, redobândirii, renunțării și retragerii cetățeniei române. Legislația privind redobândirea cetățeniei române fusese simplificată în 2009, iar în februarie 2010, în locul Direcției Cetățenie din Ministerul Justiției a fost creată o instituție separată, Autoritatea Națională pentru Cetățenie. Noua instituție beneficiază de personal sporit precum și de centre teritoriale la Iași, Suceava, Galați, Cluj și Timișoara.

Cetățenia română poate fi dobândită de cetățenii moldoveni pe baza unuia din următoarele trei temeuri juridice. Conform articolului 8 al Legii cetățeniei române⁷, solicitanților care nu au mai avut cetățenie română li se poate acorda în anumite condiții care vizează printre altele domiciliul de durată în România. Cei mai mulți dintre cei care dobândesc cetățenia română în acest mod

---

⁷ Legea nr 21/1991, Legea cetățeniei române, care a suferit modificări succesive, fiind republicată în 13 august 2010.

provin din Orientul Mijlociu sau China. Solicitanții pot redobândi cetățenia română în virtutea articolului 10 (1) dacă au pierdut-o la un moment dat sau o pot redobândi dacă au pierdut cetățenia română din motive neimputabile lor, conform art. 11 din Legea cetățeniei române. Tocmai acest art. 11 este în mod comun aplicat în cazul locuitorilor din RM care pot face dovada că provin din cetățeni români aflați în fosta provincie românească înainte de ocupația sovietică.

Fig. 4. Statistica persoanelor care au redobândit cetățenia română în intervalul 2004 – 2010.

Anul	conform art. 10(1)	conform art. 11
2004	188	263
2005	171	1.603
2006	224	489
2007	236	664
2008	811	4.512
2009	2.821	21.999
2010 până la 5.08.2010	742	18.125

Sursa: Autoritatea Națională pentru Cetățenie.

Deși procedurile au fost simplificate, există încă nemulțumiri la Chișinău privind gestionarea procesului. De pildă, din perioada când a fost provincie românească, organizarea unităților administrativ-teritoriale din RM s-a schimbat de mai multe ori, de unde apar diverse neînțelegeri privind actele solicitate de România și de fiecare dată sunt solicitate clarificări din partea celor care depun dosare. Faptul în sine e aberant, nimeni nu i-a întrebat pe oamenii respectivi dacă județul trebuie să devină raion, apoi iar județ și apoi iar raion, așa că sarcina argumentării ar trebui să fie responsabilitatea instituțiilor și nu a cetățenilor care depun documentația. E ceva atât de evident încât e de mirare că nu s-a făcut până acum, dar vestea bună e că există discuții între cele două ministere.

Pe de altă parte, există la Chișinău percepția că procedurile durează prea mult în ciuda simplificărilor recente, care nu se fac simțite în teren. Din păcate, Autoritatea Națională pentru Cetățenie nu întocmește statistici în funcție de naționalitatea solicitantului, ci doar în raport de temeiul juridic pe baza căruia se acordă cetățenia română (articolul 8, 10(1) sau 11 din legea cetățeniei). Astfel, statisticile Autorității Naționale pentru Cetățenie referitoare la redobândirea cetățeniei române de către persoane „care au pierdut-o din motive neimputabile lor sau această cetățenie le-a fost ridicată fără voia lor” (art. 11) nu fac diferența între țările de origine (Republica Moldova, Ucraina sau Bulgaria) din care provin candidații. Se estimează totuși că 90% dintre cei care au redobândit cetățenia română conform articolului 11 din legea cetățeniei provin din Republica Moldova.

Se remarcă creșterea importantă a numărului cetățenilor acordate din 2009, creștere care este de așteptat să continue și în acest an. Cu toate acestea, cifrele acestea sunt departe de cele vehiculate în presă și cancelariile occidentale, care vorbesc despre milioane de noi cetățeni europeni creați peste noapte și arbitrar de către România. Este cu atât mai inexplicabil faptul că

singura sursă autorizată pentru a furniza aceste date, Autoritatea pentru Cetățenie ține statistici referitoare la articolele din lege dar nu și la țara de proveniență. Deci nimeni nu poate ști sigur câte cetățenii primesc moldovenii, ne bazăm pe aproximații când interesul nostru ar fi acela de a furniza date credibile care să demistifice atacurile din presa occidentală. Fig. 4 arată situația oficială la începutul lui august 2010, pe procedura art. 11, de unde putem aproxima că România a acordat în prima jumătate a anului 2010 o cifră de 90% din 18.125 de cetățenii moldovenilor. Ridicol de puțin față de valul de care s-au temut ziare serioase ca *Le Figaro* sau *Die Spiegel*. În 2008⁸ Franța, Marea Britanie și Germania acordau mai mult de jumătate din numărul total de cetățenii noi din UE⁹. Suedia, Luxembourg, Franța și Marea Britanie erau și primele state din UE în ceea ce privește numărul de cetățenii noi acordate raportat la mărimea populației.

Fig. 5. Cifre comparative privind acordarea cetățeniilor

Țări selectate	Franța	Marea Britanie	Germania	Italia	Spania	Suedia	România
Număr de cetățenii noi acordate în 2008	137.320	129.255	94.470	53.696	84.170	30.461	5.585

Sursa: Fabio Sartori, „Acquisitions of citizenship slightly declining in the EU”, Eurostat / Statistics in Focus, no. 36, 2010

Președintele Băsescu a turnat gaz pe foc spunând la 14 aprilie 2009 la postul public de televiziune că la ambasada României la Chișinău există peste 650.000 de plicuri cu cereri de cetățenie și că acestea ar acoperi între 800.000–1.000.000 de persoane. În realitate aceste plicuri se referă la scrisorile de intenție pe care trebuiau să le trimită cei care doreau redobândirea cetățeniei române pentru a putea fi mai apoi programați și invitați să-și depună dosarul întreg la consulatul român. Prin urmare, nu este vorba de dosare privind cetățenia aflate în lucru ci de exprimarea unei intenții inițiale care în multe dintre cazuri nu a fost urmată și de depunerea întregului dosar. Din august 2010 acest pas a fost însă eliminat astfel că dosarele de redobândire a cetățeniei române pot fi depuse la Secția consulară a Ambasadei României în Republica Moldova fără o invitație prealabilă.

Totuși, ce rost are să vorbești de un milion de cetățeni virtuali când cifrele concrete privind cetățeniile acordate sunt mult mai mici? Președintele Băsescu părea că dorea să răspundă cu arma cetățeniei măsurilor luate de Vladimir Voronin împotriva României (era imediat după evenimentele din aprilie 2009) și să câștige simpatia basarabenilor, dar declarația s-a întors împotriva noii politici a României. Dacă în 2009 șeful statului român încerca să umfle numărul cetățeniilor, ulterior încerca să dezumfle supra-reacția occidentală. În august 2010 Traian Băsescu declara: „*Legea cetățeniei este conformă acestei Convenții a CE din 1997, iar la Articolul 10 facem ceea ce au făcut toate țările în situația noastră: cetățenilor care li s-a luat cetățenia fără voia lor, prin decizii politice, le creăm un sistem preferențial de obținere a cetățeniei. Figaro și cele două*

⁸ Cel mai recent an pentru care avem statistici la nivel UE.

⁹ Fabio Sartori, „Acquisitions of citizenship slightly declining in the EU”, Eurostat / Statistics in Focus, no. 36, 2010.

tabloide britanice confundă ceea ce ei acceptă și încearcă să arunce spre cele doua țări un lucru pe care îl acceptă: Republica Moldova are circa 600.000 de cetățeni care lucrează de ani de zile în Marea Britanie, în Italia, în Spania. Repet: România a acordat anul acesta 17.000 de cetățenii din 53.000 de cereri, deci unde sunt milioanele?”¹⁰.

Recomandări

Pe scurt, România a avut un mod deficitar de a comunica pe acest subiect, prinși între obiective diferite, la moment diferite. Date fiind îngrijorările din diverse capitale europene, care vor persista, Ministerul Afacerilor Externe ar trebui să pregătească o strategie de comunicare ce ar trebui să conțină câteva argumente simple:

- Numărul real al cetățeniilor acordate pentru locuitorii din RM (evidențiați ca atare în statistici de către Autoritatea pentru Cetățenie).
- Sublinierea faptului că basarabienii redobândesc o cetățenie pe care au pierdut-o fără voia lor.
- Sublinierea faptului că redobândirea nu este o procedură colectivă, ci una individuală, ba chiar restrictivă dacă o comparăm cu alte (de pildă cu procedura poloneză pentru polonezii din Ucraina).
- Alte exemple comparabile ale unor state europene care au folosit instrumentul cetățeniei pentru a repara nedreptăți istorice. De pildă, Spania acordă cetățenie urmașilor celor care au fugit de dictatura franchistă în America Latină; în anii '60 – '70 Marea Britanie a acordat cetățeniei indienilor mutați de Imperiul Britanic în state africane, de unde africanii i-au alungat ulterior. MAE sau chiar Autoritatea Națională pentru Cetățenie ar trebui să pregătească un document comparativ, punând în oglindă procedura românească cu altele similare. În orice caz, documentația respectivă trebuie să sublinieze faptul că, spre deosebire de politica curentă a statelor din Occident de a naturaliza imigranți, redobândirea cetățeniei de către basarabieni are un caracter excepțional, unic (nu are valoare de precedent) și aplicat riguros la foștii cetățeni ai Regatului României sau urmașii acestora.

Nu există nici un motiv să credem că o comunicare coerentă și bine argumentată nu va fi bine primită în Europa. De altfel, sunt semne că după ce s-au speriat de prima reacție a Președintelui Băsescu (și s-ar fi dorit consultați), decidenții din statele membre înțeleg situația și poziția României.

„Am fost îngrijorați în trecut că moldovenii primesc cetățenia română, dar ne-am schimbat opinia pentru că am aflat că numărul moldovenilor care au cerut pașaport românesc nu este atât de ridicat. În al doilea rând, mulți moldoveni vor cetățenie română din cauza originii lor”

(ambasadoarea Olandei la București, Tanya van Gool, interviu pentru *Adevărul*, 7 dec. 2010)

¹⁰ Interviul comun cu Mihai Ghimpu – Traian Băsescu, Hotnews, 13 august 2010

IV. Ajutorul financiar de 100 milioane euro

În cadrul vizitei oficiale la Chișinău din ianuarie 2010, Președintele Băsescu a promis oferirea unui ajutor financiar către Republica Moldova în valoare de 100 milioane de euro. Ulterior s-a convenit ca suma să fie defalcată pe perioada 2010 – 2013, cu câte 25 de milioane pentru fiecare an. Suma este importantă pentru RM și are și o valoare simbolică specială, date fiind problemele bugetare curente ale României. Dacă ar fi folosiți eficient și coerent, acești bani ar putea face din România cel mai important donator extern al RM după Uniunea Europeană și SUA.

O evaluare din 2009¹¹ arăta că suma totală cheltuită de Uniunea Europeană în RM se situa în jurul a 90 de milioane în fiecare an. Între timp, suma a crescut semnificativ în urma sporirii asistenței europene determinate de noul curs urmat de guvernul AIE, ajutorul european crescând cu 75% (conform unui raport¹² dedicat asistenței financiare a UE în RM, publicat în proiectul comun CRPE – Asociația de Politică Externă de la Chișinău). În viitorul imediat, pentru perioada similară ajutorului românesc RM va primi din partea UE 273 milioane euro prin Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat în 2011 – 2013, plus diverse alocări de mai mici dimensiuni prin diferite programe regionale care includ RM. Donația României o face, în termeni nominali, cel mai important donator individual dintre statele membre ale UE. Ca un termen de comparație, un donator foarte activ și apreciat la Chișinău, cum este Suedia (care cheltuia până acum cel mai mult dintre statele UE, prin agenția sa de dezvoltare internațională - SIDA), alocă în total aproximativ 10 milioane euro anual. Dar problema cea mai mare este că, deși promiteam în ianuarie 2010, suntem la finele anului și nu au început proiectele preconizate, iar banii pentru 2010 nu au fost efectiv plătiți, cu excepția ajutorului de urgență de după inundații.

„(ajutorul financiar) E un mesaj foarte puternic, arată că și atunci când ne e greu suntem în măsură să ne ajutăm. S-a întârziat mult, altfel ar fi fost acum la alegeri dacă aveam să arătăm ceva făcut cu acești bani, școli, drumuri, spitale”.

Oficial moldovean

La 27 aprilie 2010 a fost încheiat un acord între cele două guverne pentru implementarea programului de asistență financiară. Autoritățile naționale de coordonare sunt Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului (MDRT) din România și Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Regionale din Republica Moldova.

Au fost stabilite trei priorități: dezvoltarea infrastructurii, reparația drumurilor și modernizarea școlilor. În prezent, MDRT analizează posibilitatea ca 15 milioane de euro din acest ajutor să fie alocați unui program de reabilitare termică a locuințelor, similar celui românesc. După inundațiile din primăvară care au afectat și RM, a fost semnat un acord suplimentar prin care se prevedea și ajutor umanitar de urgență pentru reconstrucția unor case din zonele afectate. Cele șapte

¹¹ Cristian Ghinea, “Donatorii internaționali și prioritățile lor în Republica Moldova”, raport de cercetare pentru Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, București, 2009

¹² Victoria Boian, “Inventarierea și Evaluarea Asistenței Financiare acordate Moldovei de Uniunea Europeană”, APE, Chișinău, 2010

milioane de euro cheltuite pentru cumpărarea materialelor de construcție necesare au fost scoase din fondul de rezervă al Guvernului, dat fiind că legea de ratificare a acordului nu fusese votată de către Parlamentului României.

Gestionarea acestora a stat pe parcursul întregului an sub semnul unor întârzieri în cascadă. După promisiunea făcută de Președintele Băsescu, a urmat o perioadă de confuzie și negocieri privind punerea în aplicare. Decizia ca din partea României, banii să fie gestionați de Ministerul Dezvoltării s-a luat relativ rapid. A fost preferată această instituție pentru că prioritățile priveau infrastructura, domeniu gestionat în România de acest minister. O parte bună a deciziei este faptul că Ministerul Dezvoltării are ceva experiență în gestionarea proiectelor, date fiind fondurile europene cu care lucrează. Pe de altă parte însă, acest minister nu are expertiză pe zona Moldova, nici contactele necesare acolo. Cum era de așteptat, dată fiind fragmentarea tradițională a administrației românești, comunicarea cu MAE, care are expertiză, a lipsit. Deci, Ministerul Dezvoltării a plecat din start cu un handicap.

S-a pus apoi întrebarea cine va gestiona acești bani din partea RM. Au fost discutate trei opțiuni: Cancelaria guvernului, Ministerul Transporturilor și Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării. Fiecare dintre aceste trei instituții era condusă de către un reprezentant al altui partid de la Chișinău, de unde a urmat o luptă politică (acolo).

„Dacă se va merge pe alocări politice, apar alte discuții, mai rău se face”.

Oficial moldovean

Guvernul român a trimis proiectul de lege privind ratificarea către Parlament abia la 30 septembrie. Aici a nimerit în conflictul politic intra-parlamentar și ratificarea a fost amânată din cauza blocajului din Biroul Permanent al Camerei Deputaților. A trecut prin unanimitate de comisiile de specialitate (un semn îmbucurător, care confirmă caracterul consensual al politicilor față de RM) și la momentul scrierii acestui raport urma să fie ratificat de plen.

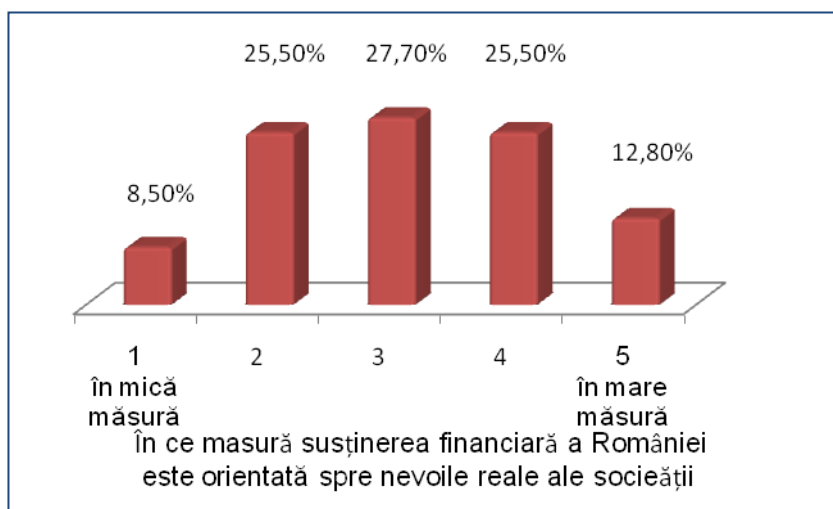
Între timp, MDRT a continuat demersurile de implementare, iar până în iulie fuseseră depuse de către autoritățile locale din RM 750 de proiecte din zona infrastructură și educație. A fost creat un mecanism de consultări între cele două autorități de implementare, cu reuniuni regulate.

Problema de fond a celor 100 de milioane promise pare a fi cea general înregistrată pe parcursul acestui raport: avem multă bunăvoință, dar nu știm exact cum să o transformăm în acțiuni concrete. Efortul financiar făcut de România merită lăudat și aceasta fiind spusă, trebuie totuși să constatăm că nu avem o viziune exactă pentru ce vrem să facem acolo.

Aici se vede lipsa de experiență a României ca donator. Mai rău chiar, puțina expertiză pe care o avem în ce privește Asistența Oficială pentru Dezvoltare (ODA – odată cu intrarea în UE, România este obligată să ajute țările mai puțin dezvoltate, iar țara prioritară pentru noi a fost stabilită a fi RM, urmată de Serbia și Georgia) este situată la Ministerul de Externe și nu are legătură cu gestionarea celor 100 de milioane. Direcția ODA de la MAE gestionează în 2010 un buget de două milioane de euro pentru RM, acordați pe proiecte punctuale (în creștere de la 800.000 în 2008). Mai rău chiar, s-a tot discutat despre crearea unei Agenții pentru Dezvoltare care să gestioneze banii ODA, dar acest lucru nu s-a întâmplat. Problema cu structura actuală este că direcția MAE e

trată ca orice altă secție a diplomației, oamenii vin în centrală și lucrează pe domeniul ODA, apoi pleacă la post, vin alții, etc. O permanentă schimbare de personal. Dar pentru donatorii serioși, ODA este o meserie în sine, nu e un job diplomatic obișnuit, trebuie să cunoști procedurile de lucru pe proiect, să stabilești priorități, să interacționezi cu beneficiarii și să te coordonezi cu alți donatori activi în zonă. De aceea, donatorii cu tradiție au creat birourile specializate, de genul USAID, UKaid sau SIDA. Direcția ODA din MAE a beneficiat de asistența tehnică a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP)¹³, ambasada României la Chișinău are un diplomat care se ocupă de ODA și participă la întâlnirile donatorilor. Cu toate acestea, expertiza ODA de la MAE este fluctuantă din cauza faptului că nu e insularizată față de mișcările de personal. Oricum, suntem în situația în care MAE are ceva expertiză și gestionează pentru RM două milioane de euro, iar Ministerul Dezvoltării nu are deloc expertiză și va gestiona 100 de milioane.

Trebuie remarcat însă că sprijinul financiar pe care România îl alocă Republicii Moldova nu este perceput ca fiind îndreptat spre zonele cele mai deficitare. Astfel, chestionarul pe experți realizat de autorii raportului¹⁴ a relevat faptul că doar puțin peste 12% dintre experții moldoveni chestionați consideră că asistența financiară a României este orientată spre nevoile reale ale societății moldovenești.

Mai este apoi problema percepției României ca donator în RM. De pildă, ONG-urile mari și solide din RM (un efect al prezenței masive a donatorilor la Chișinău e că RM are o piață a ONG-urilor și think-tankurilor foarte dezvoltată) nu consideră România un donator serios sau cu potențial¹⁵. Pe de altă parte, există un fel de așteptare din partea „clienților” tradiționali ai României:

- Asociații și publicații culturale;
- Politicieni pro-români care așteaptă ca banii să fie drenați prin partidul lor.

Lipsa de experiență a României, percepția sceptică a experților și așteptările clienților riscă să deturneze excepționala oportunitate oferită de cele 100 de milioane.

¹³ UNDP a oferit consultanță MAE pentru evaluarea rolului României ca donator în cele trei țări prioritare: R. Moldova, Georgia și Serbia. Unul dintre autorii acestui raport, Cristian Ghinea, a fost consultantul UNDP pentru Republica Moldova.

¹⁴ CRPE a solicitat câtorva zeci de jurnaliști și experți din ONG-urile din RM să răspundă unui chestionar online despre rolul României în Republica Moldova. Rezultatele complete ale acestui sondaj vor fi prezentate de autori într-un policy brief separat despre percepția României în RM, la începutul anului 2010.

¹⁵ Cristian Ghinea, „Donatorii internaționali și prioritățile lor în Republica Moldova”, raport de cercetare pentru Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, București, 2009.

Recomandări

De aceea, România trebuie să plece de la câteva principii pe care trebuie să le aplice ferm în practică:

- **Consultare permanentă și cât mai largă** cu decidenții, ONG-iștii și alți factori interesați și care dețin expertiză la Chișinău;
- **Concertare cu ceilalți donatori** implicați. Decât să pornim în inițiative aventuroase pe cont propriu, mai bine ne aliam cu cei care lucrează deja acolo de 20 de ani. Deja facem asta pe banii pentru ODA (ne-am aliat cu suedezii de la SIDA pentru a finanța recensământul general agricol din RM). De ce să nu o facem și pentru cele 100 de milioane? Asta măcar până acumulăm suficientă expertiză locală și rodăm procedurile de lucru pe proiecte de dezvoltare, timp în care vom putea crea pentru România imaginea de donator serios, care acum nu există;
- **Trebuie să evităm impresia că ne plătim clienții cu acești bani.** Un ministru moldovean a declarat deschis unuia dintre autorii acestui raport că România ar trebui să repare nedreptățile făcute de comuniști și să dea banii numai primarilor din partidul său. E o idee proastă. România trebuie să dea banii acolo unde e nevoie de ei, nu pentru a susține rețele clientelare;
- **Cât mai puține decizii luate la București, cât mai multe la Chișinău.** Faptul că am făcut licitație la Bursa de Mărfuri din București pentru a cumpăra materiale de construcție pentru a reface casele afectate de inundații și nu la Chișinău a fost un semn prost. Poate că Ministerul Dezvoltării de la București nu e tocmai bine situat ca să știe nevoile locale din RM. De asemenea, decât ca proiectele propuse de autoritățile din RM să fie evaluate de o comisie de la București, ar fi preferabil contractarea unor comisii de experți independenți de la Chișinău. Am căpăta astfel onorabilitate ca donatori și vom diminua acuzațiile de politizare care aproape sigur vor apărea;
- **Să nu ignorăm societatea.** Formula actuală de cooperare între cele două ministere ale dezvoltării presupune riscuri serioase. Cele două instituții vor avea tendința să vadă acești bani doar ca pe treaba lor, unde alții nu ar trebui să-și bage nasul. Dintre ministerul de la Chișinău, banii vor pleca doar pe canale oficiale, iar prioritățile stabilite de România nu fac posibilă decât participarea autorităților moldovene (doar ele gestionează drumuri și școli). O reconsiderare ar fi necesară, ca măcar o parte din bani să se adreseze și societății civile și să vizeze programe de democratizare, media, servicii sociale. Nu avem nici un motiv să lucrăm numai cu statul moldovean (care din când în când ne e ostil) și să ignorăm societatea moldovenească (unde am avut mereu prieteni).

La momentul la care scriem acest raport nu știm care va fi rezultatul negocierilor politice de la Chișinău. A apărut însă întrebarea¹⁶, chiar în timpul unora dintre interviurile pentru acest raport,

---

¹⁶ După scrierea acestui raport, Președintele Băsescu a răspuns întrebării unui cititor al portalului Hotnews, spunând că ajutorul financiar va fi menținut: "Ne vom menține asistența financiară pentru

dacă România ar trebui să mai dea cele 100 de milioane dacă la Chișinău va fi format un guvern al PCRМ ostil Bucureștiului. **Recomandăm cu tărie ca acești bani să fie oferiți indiferent de formula viitoare de guvernare.** O răzgândire ar fi catastrofală din punct de vedere al imaginii, ar confirma paranoia politică de la Chișinău și ar denota gândire doar pe termen scurt. O asemenea idee poate prinde tocmai pentru că am tratat problema doar la nivel oficial: statul român dă bani statului moldovean. **În caz că statul moldovean redevine ostil, atunci soluția nu este să retragem fondurile, ci să-i dăm societății moldovenești.** În cazul unui guvern PCRМ, cele 100 de milioane ar trebui retrase de la Ministerul Dezvoltării și gestionate:

- Parțial de către departamentul ODA de la MAE (care ar trebui să își întărească gradual reprezentarea la Chișinău) ajutat de către un consiliu consultativ format în jurul grupului de ONG-uri active în zona ODA – Platforma română a Organizațiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare (FOND)¹⁷. Aceasta ar fi o structură potrivită pentru a ne adresa societății moldovenești, cu proiecte de asistență socială, democratizare, educație;
- Parțial de către TVR pentru crearea aceluși TVR Moldova de care amintim în capitolul separat referitor la prezența televiziunii publice în RM;
- Alte proiecte de acest gen care nu necesită participarea și acceptul guvernului moldovean.

Potrivit Acordului semnat în aprilie, ajutorul românesc este scutit de taxe de către statul moldovean (de pildă, ar fi fost aberant ca RM să ia taxe vamale pentru materialele de reconstrucție a caselor). Aceasta este o practică comună pentru asistența în regim ODA. Dar nimeni nu pare a ști sigur în acest moment dacă cele 100 de milioane sau măcar o parte dintre ele vor fi raportate ca ODA de către România la UE. Pentru asta ar trebui să se urmeze niște proceduri. Măcar pentru a putea menține scutirea de taxe și dacă va veni un guvern ostil la Chișinău, care ar putea denunța acordul, ar trebui să luăm mai repede această decizie și să facem demersurile necesare.

V. TVR revine în RM

Problema retransmisiei Televiziunii Publice în Moldova a fost inițial tratată de București ca un indicator al voinței politice a guvernului AIE de la Chișinău de a încălzi relațiile, s-a transformat apoi în motiv de frustrare pentru că rezolvarea treburilor, iar spre finele anului a devenit un exemplu preferat de realizare a concretă a noii relații bilaterale. Problema a început cu patru ani în urmă, când TVR a pierdut dreptul de retransmisie pe una dintre frecvențele naționale terestre. Până atunci, Republica Moldova avusese un fel de politică de echilibrare: postul public rusesc primise o frecvență națională, la fel și postul public românesc. Cauzele ieșirii TVR din RM sunt încă disputate. Consiliul Coordonator al Audiovizualului din Republica Moldova (echivalentul CNA)

Republica Moldova în orice situație” (Hotnews; întâlnirea online a Președintelui cu cititorii, 16 decembrie 2010).

¹⁷ Site-ul alianței civice: <http://www.fondromania.org/pagini/index.php>.

susține că a fost o decizie doar financiară, cauzată de restanțe ale TVR privind plata drepturilor de retransmisie. Această idee este disputată de către televiziunea română, care a și început un proces la CEDO împotriva RM pe acest caz (proces care în prezent așteaptă să fie stins pe cale amiabilă). Asupra cazului au planat însă suspiciuni legitime de intervenție politică din partea regimului Voronin, mai ales că licența pierdută de TVR a fost preluată de Vladimir Plahotniuc, un om de afaceri controversat care a ajuns astfel să controleze două dintre cele trei licențe terestre moștenite de RM de la URSS. Plahotniuc este un personaj controversat, care s-a menținut în umbră până acum câteva luni (puțini oameni știau măcar cum arată). A intrat pe listele parlamentare ale Partidului Democrat la recente alegeri, este principalul finanțator al formațiunii conduse de Marian Lupu și joacă un rol cheie în negocierile curente pentru formarea unei noi coaliții parlamentare.

Dorința guvernului român ca TVR să reintre în RM a fost exprimată de la primele contacte oficiale cu guvernul AIE, care a răspuns pozitiv. Însă rezolvarea a întârziat, oficialii ai Ministerului de Externe român punând situația pe lipsa de voință a părții moldovene, în timp ce oficialii moldoveni ne-au asigurat la interviurile desfășurate acolo în vara acestui an că era vorba doar de probleme tehnice: pur și simplu licențele terestre erau deja acordate și guvernul nu putea interveni. În schimb, i-a fost oferit TVR un coș de frecvențe locale care puse laolaltă ar fi acoperit 50 – 60% din teritoriul RM, soluție considerată inacceptabilă de către partea română.

În cele din urmă, Plahotniuc a fost convins să retransmită TVR pe licența pierdută în trecut de către televiziunea românească. Pe canalul respectiv, compania lui Plahotniuc va difuza 65% retransmisia TVR (promițând să includă știrile în selecție) și 35% programe proprii.

Soluția a fost găsită prin contacte directe între oficialii români și omul de afaceri, deci fără implicarea guvernului moldovean. Nu e clar de ce a acceptat Plahotniuc această asociere, cel mai probabil pentru că e tipul de jucător care dorește să își mențină punțile de legătură cu toate părțile implicate și probabil dorește acces mediatic și la un public pro-român (fapt confirmat și de faptul că plătește contracte de publicitate și către ziare pro-românești de la Chișinău). Din punct de vedere comercial, TVR nu va plăti retransmisia, compania lui Plahotniuc urmând că încaseze veniturile din publicitate generate de TVR în RM. Conducerea TVR oricum nu consideră prezența acolo ca pe oportunitate comercială, ci având doar o semnificație simbolică¹⁸. Trebuie totuși precizat că această formulă de asociere face TVR vulnerabilă față de poziția și interesele lui Plahotniuc.

Recomandare – De ce nu „TVR Moldova”?

Este totuși un semn bun că TVR revine în RM. De altfel, după 2009 presa din România este mult mai prezentă acolo, iar recent cotidianul *Adevărul* a lansat o ediție locală, difuzată pentru început în 7000 de exemplare. *Adevărul* promite proceduri de lucru și orientare spre profesionalizare care ar fi binevenite dată fiind starea evidentă de subdezvoltare a pieței media din RM. Totuși,

---

¹⁸Directorul SRTV pentru Hotnews, „TVR revine în Republica Moldova pe frecvența postului 2Plus, controlat de Vladimir Plahotniuc”, 10 noiembrie 2010.

considerăm că TVR ar trebui să aibă o strategie mai amplă pentru Republica Moldova. Fosta conducerea TVR a lansat noi canale (unul de știri și unul regional) care vor să intre pe nișe de piață suprasaturate în România și care stau catastrofal din punct de vedere al audiențelor. Pe de altă parte, există în RM un public care așteaptă informații și programe românești, public care nu poate fi satisfăcut doar de orientarea generalistă a primului canal al TVR. În loc să risipească resurse pe canale fantomă, TVR ar trebui să vină în întâmpinarea acestui public potențial și să creeze ceva de tip „TVR - Moldova”, o televiziune regională cu acoperite în RM, prezentând atât conținut de pe TVR 1, dar și programe dedicate. Strategic vorbind ar fi cea mai bună soluție pe termen lung. Evident, TVR ar trebui să studieze piața de acolo, să formeze o redacție specializată (eventual cu birouri comune la Iași și la Chișinău), să urmeze standarde de profesionalism, astfel încât noul canal să nu fie un refugiu pentru emisiuni patriotarde și nostalgice, care oricum nu ar avea succes în termeni de audiență.

VI. Linile electrice și gazoductul – legarea infrastructurilor

După câștigarea celui de-al doilea mandat, Președintele Traian Băsescu a efectuat prima sa vizită oficială la Chișinău, fiind însoțit de jumătate dintre miniștrii de la București. Președintele român a mers acolo cu promisiuni concrete, dintre care cele mai importante vizau proiecte comune de infrastructură și energie. Facem în acest capitol o trecere în revistă a acestor promisiuni și încercăm să evaluăm stadiul de implementare pentru fiecare.

Președintele Băsescu a promis¹⁹ atunci:

- Finalizarea în 2010 a liniei ferate 110kV Fălcui-Gotești, inclusiv plata de către București a costurilor de interconectare;
- Obținerea a 30 de milioane euro fonduri de la UE pentru construirea liniei electrice de 400 kV Suceava – Bălți, care se afla atunci în faza de avizare de mediu;
- Interconectarea sistemului de transport gaze Dochia – Ungheni - Iași, astfel încât rețeaua din RM să fie conectată cu cea din România, reducând potențialul de șantaj al Rusiei, Ucrainei sau Transnistriei asupra Chișinăului (RM importă 100% din consumul de gaze, Transnistria și Ucraina au control pe o parte din conducte);
- Demararea construcției unei linii ferate cu ecartament european (sau dublarea celei existente) între Iași și Chișinău.

Ca și în alte domenii analizate, după aceste promisiuni a urmat o perioadă de indecizie și confuzie birocratică. MAE s-a mișcat rapid pe subiect, iar Ministerul Economiei trebuia să facă fișele de proiecte pentru a putea fi identificate, la Bruxelles, programele europene prin intermediul cărora se puteau obține finanțări. Demersul a fost dus la capăt cu ceva întâzieri.

---

¹⁹ „România se unește cu Republica Moldova pe calea ferată”, România liberă, 28 ianuarie 2010.

Fișele au fost trimise la Comisia Europeană în iulie, iar răspunsul a venit în noiembrie, CE precizând că:

- Pentru sumele care ar reveni părții române, proiectele Fălciu – Gotești, Suceava – Bălți pot fi eligibile prin Programul Operațional Sectorial, prioritatea nr. 4: „Creșterea competitivității economice în România”, finanțat prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională (ERDF). Ministerul Economiei din România ar fi autoritatea care ar trebui să decidă asupra folosirii acestor bani alocați României pentru proiectele energetice, iar Ministerul Transporturilor pentru cel privind calea ferată;
- În ceea ce privește realizarea infrastructurii din RM, aceasta ar putea fi acoperită prin Neighbourhood Investment Facility (NIF). Aceasta este o schemă de finanțare adresată statelor cuprinse în Politica de Vecinătate a UE, care combină bani de la Comisie, din statele membre UE și împrumuturi de la instituțiile europene de credite pentru dezvoltare (BERD) plus fonduri proprii ale statului respectiv.

Comisia a dorit inițial organizarea unei reuniuni comune la Bruxelles, împreună cu oficiali din România și RM, dar ulterior a fost amânată până după alegerile din Moldova. Va fi nevoie de pricepere și voință politică, mai ales la Ministerul Economiei, pentru a accesa bani europeni pentru aceste proiecte și o colaborare bună cu autoritățile moldovene, care la rândul lor ar trebui să aibă pricepere și să fie dispuse să contribuie financiar pentru a obține banii din NIF. În mod evident, soarta acestor proiecte de depinde de contextul politic viitor de la Chișinău.

Gazoductul Ungheni – Iași. Încotro vor circula gazele?

Poate părea contraintuitiv, dar ideea acestui gazoduct a plecat acum 14 ani ca o posibilă colaborare româno-rusească. În 1996 s-a discutat despre realizarea acestui gazoduct pentru o nouă direcție de import a gazelor rusești în România. Transgaz a realizat un studiu de fezabilitate în 1997 din care rezulta că investiția ar putea să aibă o anvergură mai mare prin deservirea depozitului de la Mărgineni, de unde gazele ar putea fi distribuite ulterior în toată România²⁰, sau ar putea fi limitat la acoperirea nevoilor din regiunea de nord-est a României, dacă depozitul respectiv nu era realizat. În orice variantă luată atunci în calcul, trei lucruri erau constante:

- Sensul de circulație a gazelor ar fi dinspre RM spre România;
- Sursa gazelor ar fi fost Rusia;
- RM ar fi fost țară de tranzit, acoperea cheltuielile implicate pe propriul teritoriu.

---

²⁰ Detalii despre acest depozit și importanța sa pentru securitatea energetică a României, vezi în CRPE Policy Memo nr. 10 / 2010, „Învață să trăiești cu ursul la ușă. România și securitatea energetică europeană”. Autor: Robert Uzună.

În mod evident, ideea gazoductului a fost una pur comercială atunci și fără implicații politice pe relația România – RM. Poate că din acest motiv nici nu s-a realizat. Cu România schimbând ferm traiectoria în 1996 spre Occident, investiții într-o nouă legătură energetică cu Rusia nu au mai fost considerate, pe drept cuvânt, prioritare. Însă în noul context geopolitic, cu România în UE și cu Moscova învățând practica șantajului energetic, mai ales după instalarea guvernului AIE la Chișinău, conceptul gazoductului Ungheni – Iași s-a schimbat radical: acum sensul nu ar trebui să fie dinspre RM spre România, ci să funcționeze ca un serviciu în dublu sens: România să importe gaze prin RM când ar fi nevoie, iar RM să poată primi pe termen scurt gaze din România la nevoie, scăzând astfel potențialul de șantaj al Moscovei, Kievului sau Tiraspolului. Doar că din motive tehnice, este mai ușor să lași gazul să curgă doar dinspre est decât să faci posibilă circulația în ambele sensuri, ceea ce ar presupune lucrări mai scumpe pe teritoriul României. În aceste condiții, gazoductul ar putea ridica semne de întrebare în privința eficienței comerciale până la clarificarea sursei gazelor, România fiind oricum un importator net, în ciuda faptului că este în continuare și țară producătoare. Iar Rusia nu ar fi interesată de un gazoduct în ambele sensuri, din motive evidente. Cu alte cuvinte, avem două variante:

- Un gazoduct cu direcția Rusia → România posibil viabil comercial, dar neprioritar și fără miză strategică;
- Un gazoduct cu circulație în ambele sensuri România <-> RM, cu perspective comerciale care rămân de clarificat, dar cu potențial foarte mare strategic pentru relația bilaterală.

Problema este că dacă România și RM vor decide să construiască gazoductul în ambele sensuri, în ideea că l-ar folosi pentru transportul gazelor spre România și doar la nevoie în sens invers, atunci Rusia ar putea decide să refuze exportul de gaze care să ajungă în final la acest gazoduct. Iar alternativa de a construi un gazoduct pur politic care să nu funcționeze decât în situații de criză, pentru a ajuta RM, nu este îmbucurătoare. Mai mult, nu e clar dacă fără precizarea sursei de gaze se va putea obține finanțarea europeană despre care am vorbit anterior. În aceste condiții, este important depozitul de la Mărgineni, care ar da o logică comercială și unui gazoduct în ambele sensuri: Mărgineni ar fi spațiul de depozitare, iar România poate funcționa și în condiții de non-criză ca un intermediar și pentru Moldova, în caz că fluxul dinspre Rusia întâmpină dificultăți (de pildă în ierni foarte grele). Mai mult chiar, conexiunea Mărgineni – Iași – Ungheni ar putea fi un o derivație pentru proiectul Nabucco, deci o nouă sursă primară de gaze pentru RM ar face și mai clară perspectiva comercială a unei conducte cu dublu sens.

În mod evident, decizia politică este luată pentru un gazoduct în ambele sensuri, ceea ce este foarte bine, din toate motivele expuse mai sus. Studiul de fezabilitate este în curs de derulare (și ar trebui să nu exprime o logică de contabil, ci să se integreze în contextul politic și în cel mai larg comercial – Mărgineni, Nabucco). În acest moment se estimează că 37% din costuri vor fi suportate din fonduri europene (7 milioane euro), iar diferența de fiecare parte, în funcție de lucrările pe teritoriul propriu (31 km pe teritoriul României). Bani au fost alocați din Programul Operațional Comun România – Republica Moldova – Ucraina (în ciuda reticențelor și tergiversărilor provocate de partea ucraineană, care tinde să respingă din start colaborările româno – moldovene din acest Program tripartit). Finanțarea acestui program se face oricum 50% bani românești (ca parte a contribuției României la bugetul UE) și 50% de la Comisia

Europeană, deci sintagma „fonduri europene” nu trebuie să ascundă meritul României de a furniza oricum și o parte din aceste fonduri. Studiul de fezabilitate va fi finalizat în următoarele șase luni, dar între timp echipele de experți din cele două țări au convenit detalii tehnice privind traseul, traversarea frontierei și un posibil grafic al începerii lucrărilor.

Situația implementării celorlalte proiecte

România a terminat lucrările pe propriul teritoriu pentru linia electrică Fălciu – Gotești, partea română angajându-se să suporte și cheltuielile aferente subtraversării, dar în RM autoritățile comuniste au sistat lucrările, deși se angajaseră să termine în 2009. În acest moment nu sunt alocate fonduri dinspre partea moldovenească pentru continuare lucrărilor, iar traseul a fost afectat de inundații pe o zonă de 2 – 3 km.

În ceea ce privește linia electrică Suceava – Bălți, a fost semnat în noiembrie 2008 un *Memorandum de Înțelegere pentru construcția și managementul noii linii de interconexiune între România și Moldova*, părțile fiind Transelectrica din România, Moldelectrica și concernul italian Terna, asociate cu scopul de a contracta un împrumut de la BERD (în vederea contractării propriu-zise a împrumutului rămân de rezolvat problema garanțiilor, Transelectrica nu poate garanta în principiu pentru o construcție pe teritoriul altui stat). A fost realizat studiul de fezabilitate în iulie 2009, acum fiind în curs de realizare cel de fezabilitate. Studiul de impact asupra mediului a fost finalizat în martie 2010.

Linia ferată Iași – Chișinău cu ecartament european este proiectul cu cele mai vagi perspective, deși cronologic este cel mai vechi (se vorbește despre el de la independența RM încoace). România a executat un studiu de fezabilitate încă din 2001, în 2002 compania de căi ferate din RM a dat un aviz pentru construirea unei linii separate, alături de cea existentă. Problema principală e că ar costa foarte mult, iar traficul feroviar dintre cele două țări este slab dezvoltat, deci motivația comercială a proiectului este slabă. În prezent se fac demersuri pentru realizarea unui studiu de fezabilitate.

VI. Tratatul România – RM. Ce am semnat, cu cine și de ce?

Istoria tratatului privind gestionarea frontierei semnat în 2010 este lungă, întortocheată și plină de neînțelegeri reciproce. România a fost primul stat care a recunoscut independența Republicii Moldova, practic în aceeași zi în care aceasta a fost proclamată. Tot România a fost primul stat care a deschis ambasadă la Chișinău. Ulterior, relațiile au oscilat, cu un interes binevoitor și constant din partea Bucureștiului indiferent de cine era la putere aici, dar cu schimbări de ton și mesaj dinspre Chișinău, în funcție de configurația politică de acolo.

A existat un fel de echivoc din partea României: am recunoscut independența acestei țări, dar un nou tratat ar fi prea mult. Argumentul juridic al României a fost mereu același: Bucureștiul a

recunoscut granița cu URSS prin Convenția de la Paris din 1947, ulterior printr-un acord cu URSS, apoi a recunoscut Republica Moldova ca urmașă legitimă a URSS, deci granița este recunoscută atât *de jure* cât și *de facto*. Pe de altă parte, România a semnat un tratat politic de bază cu Ucraina, care moștenește exact aceeași graniță, de fapt frontiera cu Ucraina încadrează la mijloc pe cea cu RM. Tratatul cu Ucraina a pus presiune pe argumentul României că nu mai e nevoie de nouă recunoaștere a graniței: de ce ar fi fost nevoie pentru segmentul cu Ucraina, dar nu și pentru cel cu RM?

De fapt, este aici vorba despre un conflict de așteptări. România a văzut și tratatul cu Ucraina ca pe o concesie istorică necesară pentru aderarea la NATO. Asta nu înseamnă că România are pretenții teritoriale față de Ucraina sau că argumentul recunoașterii graniței în 1947 nu este valabil. Este vorba mai degrabă de un sentiment de inconfort dinspre partea română: recunoaștem o realitate istorică neplăcută, asupra căreia nu vrem să revenim, dar asta nu înseamnă că o contestăm. Dacă am făcut acest pas cu Ucraina, împinși de la spate de alții, relația cu RM este cu totul alta, ne simțim mai apropiați față de această țară și nu vrem să repetăm experiențe neplăcute. Este un sentiment de înțeles la nivel uman, dar greșit la nivel politic. Această ambiguitate de înțeles la nivel uman ne-a adus numai necazuri la nivel politic și inter-statal. Asta și pentru că a picat pe cu totul alte așteptări la Chișinău. E clar că o re-recunoaștere a frontierei a fost mereu mai importantă pentru RM decât pentru România. E aici și o chestiune de traiectorii politice diferite. În cei 20 de ani în care a socializat intens cu occidentalii, cu NATO și mai ales cu UE, elita politică românească s-a schimbat și începe să perceapă frontierele într-un sens ceva mai relaxat. Într-o regiune balcanică agitată de războaie și procese de *nation building*, România și Bulgaria au fost state care au rămas stabile, într-o componentă teritorială și instituțională fixă. Nu e nici o coincidență că doar ele două au reușit saltul spre NATO și UE (cu excepția „cartierului vienez” care este Slovenia). În noua configurație, România se vede pe sine ca aparținând spațiului occidental, acolo unde tratatele de bază în sens clasic sunt mai puțin importante decât relațiile de facto dintre state.

De cealaltă parte, Republica Moldova este prinsă într-un proces de *nation building* care rămâne disfuncțional, captivă conflictului între cei care se consideră români, adepții moldovenismului și minoritățile rusofone (ucraineni, ruși, găgăuzi). În condițiile Moldovei, un tratat de bază reprezintă o poliță de asigurare, inclusiv pentru românii de acolo. RM are relații dificile cu Ucraina, inclusiv un conflict de demarcare a frontierei în zona Palanca, care este resuscitat politic mai ales de către partea ucraineană. Tot pe granița cu Ucraina este Transnistria, enclava asupra căreia Chișinăul nu are nici un control de facto. De fapt, singura porțiune a granițelor sale de care Chișinăul poate fi sigur și pe care o controlează relativ bine este cea cu România. În contextul moldovenesc, tratatul cu România are mai mult decât o încărcătură simbolică. România a fost deschisă la discuții, dar a accentuat mereu un principiu de negocieri: un document de bază semnat între cele două țări ar trebui să aducă ceva valoare adăugată, să recunoască relația excepțională și privilegiată între cele două maluri ale Prutului. Inițial a fost vorba despre un tratat care să recunoască parteneriatul privilegiat, apoi, odată cu procesul de aderare a României la UE, a apărut ideea unui parteneriat pentru integrarea Moldovei. Acest principiu al unei relații

speciale a fost recunoscut de Chișinău până în 2001 (Președintele Lucinschi) și apoi de către guvernul AIE, dar respins de către Vladimir Voronin, care dorea doar un tratat clasic, neutru.

Aceste conflicte aspiraționale între cele două țări explică fondul unei istorii complicate. În anul 2000, cele două guverne negociaseră și căzuseră de acord asupra unui tratat care purta titlul: „Tratat de parteneriat privilegiat și cooperare între Republica Moldova și România”. Acest document, consultat de autorii raportului, combină elementele unui tratat clasic, neutru, cu cele privind o relația specială, recunoaște în preambul „legăturile privilegiate, cu rădăcini în trecutul istoric, de la comunitatea de cultură și limbă”, dar elementele concrete de colaborare rămân totuși vagi. Art. 2 prevedea că „Înaltele Părți contractante își reafirmă atașamentul față de principiul inviolabilității frontierei existente între ele și vor încheia un acord separat privind frontiera de stat și regimul acesteia”. Din acel punct, discuțiile au mers în direcția negocierii a două documente separate: un tratat privind relațiile generale și un documente de rang inferior (acord) privind gestionarea frontierei.

Retrospectiv vorbind, e regretabil că documentul din 2000 a căzut pradă problemelor electorale din România. Prins în campania electorală, ministerul de Externe de atunci, Petre Roman, a ezitat să meargă mai departe, mai ales că opoziția și presa vorbeau despre o cedare a Basarabiei, de parcă am fi pierdut ceva ce aveam deja. Agenda anului 2000 a fost făcută de extremistul Corneliu Vadim Tudor (care a și ajuns în turul doi al alegerilor). Președintele Emil Constantinescu nu a avut forța necesară pentru a rezolva problema, deși dorea acest lucru. Dar lovitura de grație a fost dată de criticile aduse de PDSR (actualul PSD), condus atunci de Ion Iliescu și Adrian Năstase. Criticile erau ipocrite, pentru că Ion Iliescu, odată ajuns Președinte, a încercat resuscitarea documentului. Nu s-a reușit în scurta perioadă în care Lucinschi a mai fost președinte, iar în 2001 a venit la putere Vladimir Voronin și lucrurile s-au schimbat radical. În 2002, România a propus proiectul unei declarații privind un parteneriat pentru integrare europeană, idee pe care Voronin a condiționat-o de semnarea concomitentă a unui tratat de bază. În 2003, regimul Voronin a resuscitat proiectul de tratat din 2000 și a propus Bucureștiului o variantă schimbată în mod radical, care renunța la părțile privind legăturile istorice, întărea referințele la pozițiile de egalitate suverană între cele două state și prevedea semnarea documentului în două limbi, română și moldovenească. Era în mod evident o tentativă de a bloca negocierile aruncând vina asupra României. Cum era de așteptat, Bucureștiul a respins propunerea. A urmat o perioadă fără nici o evoluție pe subiect, dar în 2005 s-a produs ceea ce unii au numit „revoluția din mintea lui Voronin”. Speriat de revoluțiile portocalii din Georgia și Ucraina, Voronin s-a sucit spre Europa. Asta și pentru că pierduse majoritatea necesară în Parlament pentru al doilea mandat de președinte. A obținut această majoritate, inclusiv cu intervenția președinților României (deja Traian Băsescu) și Georgiei. RM avea din acel an și un Plan de Acțiune convenit cu Uniunea Europeană. Dar revoluția din mintea lui Voronin nu a durat mult, iar comportamentul autoritar al regimului era evident în 2007 – 2008.

Căutând să speculeze destinderea din 2005, în 2006 România a propus Chișinăului semnarea a două documente: un „Tratat pentru Europa” (sau pentru Parteneriat European, conform altui oficial consultat) și a unui tratat privind regimul frontierei. Este important acest moment, pentru că în 2009 – 2010, ministerul de Externe de la Chișinău a reamintit Bucureștiului aceste

propuneri, ulterior retrase, ceea ce a creat frustrare acolo, mai ales în ministerul amintit. Revenind la momentul 2006, partea moldovenească a părut deschisă, având totuși observații față de numele documentelor. Opt runde de negocieri au avut loc între cele două ministere de Externe între 2006 și 2008, fără rezultat. În opinia noastră, a fost vorba de tergiversări din partea regimului Voronin, care dorea să mențină pretextul lipsei unui tratat pentru a face din România un inamic simbolic și pentru a acuza opoziția de acolo de servire a intereselor românești. Când relațiile politice de la Chișinău s-au înrăutățit, mai ales după alegerile locale din 2007 dezamăgitoare pentru PCR, convorbirile s-au oprit.

După 2009, noul guvern AIE a dorit să rezolve rapid problema și a propus Bucureștiului revenirea la principiile propuse chiar de MAE român în 2006 și completarea acestora. Dinspre Chișinău se dorea semnarea unui Tratat de Parteneriat și Cooperare pe toate planurile (nu doar pentru Europa) și în plus semnarea unui document privind regimul frontierei. Apreciind ca fiind vagi și generale elementele deja negociate privind parteneriatul pentru Integrare („mai puțin decât am semnat cu alte state din UE”, cum ne-a declarat un oficial moldovean), Chișinăul a propus un acord pentru Integrare Europeană care să cuprindă măsuri concrete de asistență din partea României. În opinia oficialilor din Ministerul de Externe și Integrării Europene (MAEIE) de la Chișinău, aceste propuneri veneau în întâmpinarea celor înainte de România în 2006, adăugând mai multă substanță, chiar pe linia susținută public de către România. Dar România și-a schimbat poziția, nu a mai considerat semnarea unui tratat ca fiind importantă și a întâmpinat cu răceală propunerile. La MAEIE, acest lucru a creat frustrări, pentru că părea că România oferă guvernului AIE mai puțin decât a oferit lui Voronin în 2006. A apărut și un conflict instituțional între MAEIE și Președinția moldovenească, cu președintele Ghimpu comunicând mai intens și mai bine cu Bucureștiul decât cu propriul minister de Externe. Președintele Traian Băsescu oricum subminase negocierile prin declarația sa din ianuarie 2010 cum că nu va semna niciodată un tratat care să reconfirme pactul Ribbentrop-Molotov. E drept că citită în întregime, declarația încheie discuția unui tratat, dar lasă deschisă pe cea privind un acord pentru regimul frontierei:

„Am discutat celebrul tratat de frontieră, cum era numit anterior la Chișinău, și vreau să fiu extrem de deschis: România nu va semna niciodată un tratat care să redefinească frontiera dintre România și Republica Moldova. România a recunoscut frontierele de stat ale R. Moldova așa cum au fost ele moștenite de la fosta Uniune Sovietică. România e de acord să semneze un acord care să vizeze regimul frontierei existente așa cum a fost moștenită de la URSS”

Președintele Traian Băsescu, citat de Euractiv.ro²¹

Doar că agențiile de presă au transmis numai prima parte a declarației, cea referitoare la pactul Ribbentrop – Molotov și aceasta a rămas pe retina observatorilor. Mai rău chiar, oficialii români s-au comportat o vreme de parcă Traian Băsescu chiar ar fi făcut doar prima parte a declarației,

---

²¹ „Traian Băsescu: România nu va semna niciodată un tratat care să redefinească granița cu R. Moldova”, Euractiv.ro, 27 ianuarie 2010.

tergiversând negocierile privind un document asupra frontierei. MAE român era prins între trendul negocierilor deja în curs și poziția tranșantă a Președintelui Băsescu. La nivel de substanță, diferendul major ținea de numele și caracterul documentului (România dorea un acord tehnic, Moldova un tratat cu încărcătură politică).

Referirea Președintelui român la pactul sovieto-nazist a fost o altă gafă majoră de comunicare. Din acel moment, PCRM în RM și diplomația rusească au acreditat permanent la Chișinău și Bruxelles ideea că România are pretenții teritoriale față de RM, motiv pentru care nu dorește semnarea unui tratat. Declarația lui Traian Băsescu a plasat și România și guvernul AIE de la Chișinău pe poziții de permanentă defensivă: e greu să explici că tu recunoști *de jure* și *de facto* o frontieră pe care tot tu o legi în discursul politic de pactul Molotov – Ribbentrop (plus că îți subminezi propriul argument că nu mai e nevoie de o recunoaștere a unei frontiere recunoscute prin Convenția de la Paris din 1947, ulterioară pactului sovieto-german – care în acest moment nu are nici o consecință juridică). Diplomații statelor UE au căzut în capcana rusească și au început să se intereseze insistent de motivele pentru care România nu recunoaște frontiera cu RM.

„România zice că nu vrea să semneze tratatul pentru a nu reconfirma pactul Ribbentrop – Molotov. Dar câtă vreme România refuză să semneze, nici noi nici moldovenii nu putem dormi liniștiți”.

Fost oficial transnistrean (înainte de semnarea Tratatului)

„PCRM și Rusia au reușit să plaseze chestiunea tratatului pe agendă. Mă întrebau ambasadorii, americanul, britanicul: de ce nu vrea România să semneze cu voi?”.

Oficial moldovean

„În mod ideal, într-o lume ideală, nu am fi avut nevoie de un nou tratat, dar suntem mereu în defensivă pe acest subiect față de PCRM. În plus, Rusia a fost chiar eficientă în a transmite inclusiv la Bruxelles acest mesaj, anume că România are o problemă cu frontiera, iar reticența Bucureștiului crea circumspecție inutilă față de România. Chiar în UE, ne întrebă pe noi ambasadorii de ce credem că România nu vrea să semneze”.

Oficial moldovean

România a încercat să pareze această presiune prin semnarea declarației Ghimpu – Băsescu, în aprilie 2010. Ideea a luat pe nepregătite MAEIE de la Chișinău, care considera (ulterior dovedindu-se corect) că o declarație politică nu are valoarea juridică necesară pentru a calma propaganda negativă la adresa României și guvernului AIE. Propunerea a venit cu doar câteva zile înaintea vizitei Președintelui Ghimpu la București și a fost văzută de MAEIE ca un fel de punere în fața faptului împlinit. Ghimpu nu a comunicat cu ceilalți parteneri din alianță și a luat decizia

semnării declarației văzând poziția tranșantă a Președintelui Băsescu de a refuza semnarea unui tratat. În fapt, textul declarației aduce mai mult cu un tratat clasic și preia de fapt în cea mai mare parte textul negociat la nivel de experți pentru ceea ce trebuia să fie un tratat de parteneriat.

Documentul se numește în mod oficial „Declarație comună privind instituirea unui parteneriat strategic între Republica Moldova și România pentru integrarea europeană a Republicii Moldova”. El ar fi trebuit urmat imediat de un plan de acțiuni prin care România să asiste integrarea europeană a RM. Dar și acest document a întârziat. O primă formă trimisă de MAE român la Chișinău a fost considerată prea vagă. Și chiar era vagă, pentru că draftul nu făcea decât să reia 90% din textul acordului interguvernamental privind parteneriatul pentru integrare. Dar cum acordul era un document juridic cadru, nu intra în detaliile așteptate de Chișinău de la un plan de acțiuni concrete. MAEIE de la Chișinău a transmis această propunere critică la București, MAE a revizuit propunerea și a retrimis un plan de acțiuni mai concret în noiembrie, urmând ca cele două părți să negocieze în decembrie 2010.

Cu alte cuvinte, declarația Ghimpu – Băsescu a întârziat să aibă efecte concrete până la acest moment și oricum a eșuat în obiectivul major de a reduce presiunea pe București și AIE pentru un tratat. În 2009 - 2010, contextul strategic general se schimbă. Germania încearcă să pună bazele unui nou cadru de securitate europeană cu participarea Rusiei. În acest context, Berlinul face din Transnistria un test privind buna voință a Rusiei. Cum Rusia pretextează că e nevoie de trupele sale acolo pentru a preveni posibile intenții expansioniste ale României, Berlinul a dorit să lase Rusia fără acest pretext și a îndemnat România să semneze un tratat care să servească drept contraargument. Este mesajul transmis de către cancelarul Merkel în timpul vizitei la București.

Presiunea s-a acumulat, iar MAE român și-a asumat leadershipul pe proiect, chiar în ciuda reticențelor Președintelui Băsescu, mai ales că se apropiau alegerile la Chișinău, iar insistența guvernului de la Chișinău a crescut (chiar dacă nu și dinspre Președintele Ghimpu, mai puțin dispus să redeschidă subiectul cu Traian Băsescu, cu care are o relație personală foarte bună). Președintele român a dat un semnal puternic într-o emisiune de la Pro-TV, unde a spus că România e dispusă să semneze un document privind regimul frontierei. Deși era vorba de aceeași frontieră produsă de Pactul Molotov – Ribbentrop, Președintele român își respecta litera poziției sale anterioare: era vorba nu despre recunoașterea frontierei, ci despre gestionarea ei și nu semna el documentul, acesta urmând a fi un document juridic inferior celor semnate de șefii de state. Pe aceste linii au continuat negocierile, de partea moldovenească fiind interesat direct și personal premierul Vlad Filat.

Așa s-a ajuns la tratatul Filat – Baconschi, anunțat spre surpriza tuturor în plină campanie electorală la Chișinău, de către Președintele Comisiei Europene Manuel Barroso, în timpul unei reuniuni internaționale la București. Documentul este neobișnuit ca instrument juridic. Textul propriu zis are un caracter tehnic, dar contextul este profund politic. România a renunțat la poziția sa anterioară:

- Documentul să nu se numească tratat și
- Să fie semnat cel mult de către miniștrii de Interne, dar preferabil de către șefii agențiilor de frontieră.

Guvernul moldovean a obținut deci numele de „tratat” pentru document și semnarea la un nivel politic. Semnarea de către ministrul român și de către premierul Filat arată și încărcătura politică percepută diferit la București și Chișinău. Deși tehnic vorbind, premierul Filat era îndreptățit să semneze, dat fiind că ministerul său de Externe era suspendat din funcție pentru campania electorală, aici e mai importantă simbolistica politică decât litera formală a chestiunii, ca de multe alte ori în relația dintre România și RM.

Din păcate, dorind să reducă presiunea pe guvernul AIE, România s-a văzut prinsă în luptele interne de la Chișinău. Dinamica relațiilor dintre cele patru partide din AIE a fost catastrofală la guvernare, celelalte trei partide fiind frustrate de atitudinea lui Vlad Filat, ajungându-se la situația bizară de pildă că Mihai Ghimpu comunica mai bine cu Marian Lupu și deloc cu Filat, în pofida pozițiilor și intereselor vizibile comune. Din partea României, coregrafia semnării documentului ar fi trebuit să includă participarea tuturor partidelor din AIE și s-a pus la un moment problema unei asemenea condiționări. Doar că problema depășea puterea de influență a României, a fost gestionată intern de Vlad Filat, iar Mihai Ghimpu și ceilalți lideri AIE au fost puși în fața faptului împlinit. Ceea ce a urmat nu a făcut decât să sporească confuzia: lideri ai PD (Igor Corman, președintele Comisiei de Politică Externă a Parlamentului), Serafim Urechean din partea Alianței Moldova Noastră și chiar Președintele Mihai Ghimpu au criticat vehement semnarea tratatului, toți insistând pe detaliile procedurale, evitând să atace România dar fiind foarte duri față de Vlad Filat. Mihai Ghimpu a declarat chiar că documentul nu va fi ratificat de parlamentul pe care îl conduce, ceea ce a creat consternare la Chișinău. Premisele de la care a pornit România – de a reduce presiunea pe subiect și de a da spațiu de manevră AIE în campania electorală – au fost aproape compromise la nivel politic, deși documentul va rămâne ca referință pentru nivelul juridic. La nivel european, declarațiile lui Ghimpu au ajuns să fie prezentate ca încă un argument că România are pretenții teritoriale față de RM (vezi articolul din foarte respectabilul portal Euractiv.com²², care tratează refuzul Franței de a accepta România în spațiul Schengen, CRPE a trimis un drept la replică către Euractiv clarificând problema, care a fost adăugat ulterior la articol). Primind pe canale informale semnale de dezamăgire de la București, Mihai Ghimpu a retractat ulterior într-un interviu pentru Agerpres²³, subliniind meritele României în semnarea tratatului, rămânând critic față de Filat pe motive procedurale și promițând ratificarea tratatului. Doar că această revenire a trecut ca și neobservată, impresia generală fiind încă marcată de ieșirea inițială a Președintelui moldovean.

„Noi am apreciat și apreciem Tratatul în sine, ca și eforturile care s-au făcut de partenerii și frații noștri din România pentru ca el să fie finalizat. La fel, faptul că girul UE a fost acordat tacit chiar de anunțul făcut de președintele Comisiei Europene la Summitul Dunării de la București este un element pozitiv și extrem de important pentru noi (...). Procedurile de semnare din partea Chișinăului nu au fost, din păcate, în acord cu legislația Republicii Moldova. (...) Adevărul este că

---

²² “France blocks Romania, Bulgaria's Schengen bids”, Euractiv.com, 9 decembrie 2010.

²³ “Mihai Ghimpu: „Vom depăși problemele procedurale, pentru ca tratatul de frontieră cu România să fie ratificat>>”; Agerpres, 19 noiembrie 2010.

nu am văzut Tratatul în timpul negocierilor, pentru că nu a existat, cum cere Constituția, o minimă informare a președintelui. Ceea ce nu a fost deloc normal, date fiind atribuțiile președintelui în politica externă! (...) Noi ne dorim ratificarea și vom face tot ce stă în puterile noastre pentru a depăși toate problemele procedurale, pentru ca tratatul să fie ratificat. Ar fi inacceptabil ca acest Tratat să nu poată fi ratificat în Parlament din cauza unor vicii de procedură la semnare”.

Mihai Ghimpu, în interviul acordat Agerpres

Pe cine iubește România mai mult?

Atât semnarea declarației Ghimpu – Băsescu, luată la modul personal de către Ghimpu, cât și semnarea tratatului Baconski – Filat, luată la modul personal de către Filat, arată modul în care România se vede sistematic prinsă în disputele interne de la Chișinău, chiar și atunci când are intenții bune și vrea să ajute. De altfel, impresia că diverse forțe politice de la Chișinău, chiar cele din AIE, folosesc România pentru câștiguri interne partizane a creat frustrare la București, lucru arătat de interviurile cu mai mulți oficiali români. Asta deși România a asumat atât oficial, cât și în contactele informale, o poziție de echidistantă calculată față de partidele din AIE (nu și față de PCR, lucru perfect de înțeles). Mesajul Bucureștiului a fost și va rămâne: lucrăm cu oricine, preferabil nu cu PCR, dar acest mesaj pică peste rivalitățile extreme de la Chișinău.

"Comuniștii mereu ne acuzau pe noi și acuzau România. Acum problema a picat. Este bine că astfel au fost eliminate toate acele elemente ce pot fi manipulate, speculate și pot crea prejucții atât în relațiile României cu Bruxelles-ul, cât și în relațiile dintre Moldova și autoritățile de la București”.

Alexandru Tănase, ministru al Justiției, lider PLDM, citat de Unimedia.md²⁴

Ce urmează?

Am intrat în detaliile acestei istorii pentru că e important ca analiștii și jurnaliștii interesați de subiect să știe dedesubturile negocierilor diplomatice pentru a putea analiza și relata atunci când apar în public evoluții spectaculoase, aparent greu de explicat. Subiectul este delicat și pasibil de a fi tratat ușor în manieră conspiraționistă, ceea ce se întâmplă din păcate destul de des. Trăgând linie, din cele trei documente existente pe masa de negocieri la un moment dat, la finele lui 2010 avem:

- Tratatul de bază, proiectat inițial pentru a pune bazele unui parteneriat strategic, apoi pentru un parteneriat pentru integrare a devenit declarația Ghimpu – Băsescu. Documentul a eșuat la nivel politic pentru că nu a înlăturat presiunea pentru un tratat, dar rămâne important pentru că detaliază colaborarea pentru viitor în parteneriatul pentru integrare dintre cele două țări.

---

²⁴ “Ministrul moldovean al justiției spune că Tratatul privind regimul frontierei a fost negociat și semnat aproape de forma negociată în 2003 cu comuniștii”, Unimedia, 15 noiembrie 2010.

- Acordul ministerial pentru integrare europeană – nu va mai fi negociat, ci înlocuit de un plan de acțiuni concrete care să pună în aplicare declarația Ghimpu – Băsescu. Prima formă propusă de București a fost nemulțumitoare tocmai pentru că păstra caracterul de acord formal, nepotrivit pentru un plan de acțiuni. Noua formă negociată în decembrie e mai aproape de ceea ce trebuie să fie un plan de acțiuni. Vestea bună este că parteneriatul pentru integrare va căpăta astfel substanță concretă. Recomandăm ca planul de acțiuni România – RM să urmeze principiile negociate acum pentru viitorul Acord de Asociere RM – UE. Oricum, relația cu UE va face agenda la Chișinău în următorii ani, Bucureștiul trebuie să ajute această agendă, nu să o concureze.
- Acordul interministerial privind regimul frontierei a devenit Tratatul Baconschi – Filat privind regimul frontierei, un document hibrid din care Bucureștiul preferă să rețină caracterul tehnic, iar Chișinăul insistă pe simbolistica sa politică. Ambele părți au dreptate și documentul le servește pe amândouă.

VIII. Transnistria – nici o miză proprie pentru România²⁵

"România are interesul ca Republica Moldova să-și recapete integritatea teritorială".

Traian Băsescu, declarație de presă²⁶

Problema transnistreană reprezintă un paradox pentru Republica Moldova: de aproape 20 de ani, enclava funcționează *de facto* ca un stat separat, cu o societate care funcționează separat, trăiește virtual mai mult în Rusia decât în RM, se informează aproape exclusiv din surse rusești, dorește să se unească cu Rusia, dar este refuzată de Moscova, în timp ce societatea din dreapta Nistrului dorește să se îndrepte spre UE, dar este amânată de aceasta. Paradoxal mai este și faptul că problema transnistreană nu este foarte importantă pe agenda politică și publică a RM²⁷. Nici măcar nu se pune problema unei dezbateri cu privire la opțiunea Chișinăului de a recunoaște starea *de facto* și de a renunța la Transnistria.

„Noi tratăm Republica Moldova ca pe un vecin pur și simplu. Dacă vor să fie buni vecini cu noi și noi vrem”.

Oficial din Parlamentul transnistrean

---

²⁵ Cea mai mare parte din informațiile din acest capitol au fost culese în timpul vizitei de documentare în Transnistria organizată de Fundația Soros Moldova în cadrul proiectului „Strengthening critical thinking on accelerating conflict resolution in Moldova through active involvement of international actors”. Mulțumim Fundației Soros Moldova pentru această oportunitate. Opinii exprimate nu implică în nici un fel vreo poziția oficială a Fundației Soros Moldova.

²⁶ „Băsescu: România are interesul ca Republica Moldova să-și recapete integritatea teritorială”; HotNews.ro, 19 august 2010.

²⁷ Nicu Popescu și Andrew Wilson, „The limits of enlargement-lite: European and Russian power in the troubled neighbourhood”, European Council on Foreign Relations, 2009.

„Uneori am impresia că rezolvarea conflictului din Transnistria e mai importantă pentru marile puteri decât pentru noi”.

Expert moldovean

Pe plan politic, Chișinăul insistă că este singura autoritate recunoscută internațional pe întreg teritoriul fostei RSS Moldovenești (ceea ce este adevărat, nici măcar Rusia nu recunoaște autodeclarata independență a Transnistriei). În plan real însă, Chișinăul este actorul slab în această poveste. Deși are o populație de șase ori mai mică, Transnistria în sine are forțe militare mai numeroase decât armata națională a RM, plus o superioritate netă în materie de dotare cu armament. Asta dacă nu numărăm și forțele militare rusești staționate acolo ca trupe de menținere a păcii. O pace neamenințată de altfel de nimeni, pentru că la Chișinău nici măcar nu se ia în considerare o rezolvare prin forță a problemei. Și aici apare paradoxul românesc în ceea ce privește Transnistria: România nu există dincolo de Nistru decât ca o sperietoare folosită de regimul separatist, care își justifică existență prin faptul că Republica Moldova se va uni cu România. Este paradoxal cât de mult se vorbește la Tiraspol despre România și despre pericolul românesc. Dacă ascuți retorica paranoidă de acolo, există o conspirație permanentă, chiar și dincolo de regimurile politice de la București și Chișinău, pentru a ocupa Transnistria. Linia oficială a Bucureștiului, susținută permanent de toate guvernele, este că România susține integritatea teritorială a RM (inclusiv suveranitatea asupra Transnistriei). Este o poziție înțeleaptă pe care trebuie să o continuăm. În același timp, este la fel de adevărat că Transnistria nu reprezintă nici o miză pentru România. Dacă interesul pentru RM propriu-zisă este justificat prin legături istorice profunde, românii tind să vadă Transnistria ca un apendice inutil atașat de sovietici la Basarabia istorică, pentru a încurca lucrurile. În mod ciudat, asta e ceea ce cred transnistrenii înșiși, care vorbesc despre legarea Transnistriei de Moldova istorică ca pe o nedreptate produsă de pactul Ribbentrop – Molotov.

„Noi am fost dați Moldovei prin pactul Ribbentrop – Molotov. Dacă Europa nu mai recunoaște acest pact, noi de ce să mai rămânem cu Moldova?”

Fost oficial transnistrean

Aici intervine un alt conflict de așteptări între români și moldoveni. Dacă primii privesc cu detașare Transnistria și se miră când sunt invocați ca fiind un pericol virtual într-un conflict care nu îi privește, Transnistria este văzută de comunitatea de experți și oficiali de la Chișinău ca o amenințare organică la adresa unui stat propriu, care oricum e greu de construit având în vedere conflictul intern dintre moldoveni și români. Intervine aici acea logică de *nation building* care marchează profund gândirea moldovenilor. Suplimentar, mai e și sentimentul de neputință al moldovenilor, dat fiind că nu pot schimba situația *de facto* din Transnistria, unde românii/moldovenii și ucrainenii rusofoni băștinași și care formează majoritatea populației sunt conduși de o elită de ruși, cei mai mulți dintre ei născuți în restul URSS și aduși acolo în ultimele decenii ale comunismului pentru a construi industria grea și de armament din Transnistria. Mai este problema celor 11 comune aflate dincolo de Nistru care în timpul războiului de la începutul

anilor `90 au ales să lupte de partea moldovenilor, deci acum se află sub jurisdicția Chișinăului. Și, pe de altă parte, există marea problemă a Tighinei (Bender), cetate istorică a Moldovei, aflată pe această parte a fluviului, dar rămasă în mâna separatiștilor pentru că acolo avea sediul fosta armată a XIV.

„Cine e Transnistria? Este Smirnov Transnistria, care s-a născut în Kamceatka sau moldovenii ăia născuți acolo?”

Expert moldovean

Poate că Transnistria nu este foarte prezentă pe agenda internă de la Chișinău, dar orice sugestie că ar trebui să se renunțe la ea în mod oficial naște reacții vehemente la Chișinău. România și românii ar trebui să trateze cu empatie sensibilitatea moldovenilor față de chestiunea Transnistriei. Sugestiile neoficiale (transmise mai mult dinspre experți independenți și foști oficiali decât dinspre instituțiile românești) – cum că Moldovei i-ar fi mai bine fără Transnistria și că ar avea mai multe șanse să intre în UE – sunt neavenite și nu vor fi oricum ascultate. Președintele Băsescu s-a apropiat periculos de mult de a spune așa ceva atunci când a declarat că în viitor granița UE va fi pe Nistru²⁸. Ulterior, într-un interviu din *Financial Times*, a lămurit sensul celor afirmate explicând că a avut în vedere o graniță generică a UE, nu era o referire la statutul Transnistriei²⁹.

Recomandare. Nimic altceva decât susținători ai Chișinăului

Nu este treaba noastră să încurajăm RM într-o direcție sau alta. Iar dacă o facem se va întoarce împotriva noastră, sindromul „fratelui mai mare” va face ca orice sugestie de acest tip să aibă efecte exact opuse.

În mod evident pentru cine călătorește între Chișinău și Tiraspol, cele două societăți au tot mai puține în comun. Tentativa Germaniei de a plasa Transnistria ca test pentru voința Rusiei de a contribui la un nou cadru de securitate în Europa va fi probabil ultima încercare de a ține unite cele două maluri ale Nistrului. Experții moldoveni nu au mari așteptări de la această tentativă, ba chiar există o oarecare încordare la Chișinău cum că germanii ar putea fi convinși de Moscova să susțină o nouă variantă a planului Kozak. Aceasta a fost o încercare rusească de a federaliza RM, punând pe picior de egalitate *de facto* Chișinăul și Tiraspolul, un plan acceptat inițial de Vladimir Voronin, apoi respins. Temerea mare la Chișinău ar fi că o încorporare a Transnistriei în RM înainte de demilitarizare și democratizare ar putea de fapt să „transnistrizeze” întreaga RM.

²⁸ „Rusia are o „ostilitate” față de România”, *România liberă*, 30 noiembrie 2010.

²⁹ Explicația exactă: Întrebare: „It was interpreted in Russia as meaning that Transnistria would not be part of this. TB: No, it’s a generic border, but it was not with the intention of saying something about where Transnistria would be. It was probably my negligence in expression, giving the chance of many interpretations”. Din „Interview transcript: Traian Basescu, president of Romania”, *Financial Times*, 13 decembrie 2010.

Transnistria este în acest moment un stat fantomă condus de serviciile secrete și care trăiește din contrabandă de stat plus subvenții și pensii plătite de Rusia populației de acolo. Un scenariu care ar duce la transnistriizarea RM e respins la Chișinău, deci nu orice fel de reunificare este acceptabilă. Problema e că dacă Rusia ar convinge Germania să susțină o variantă Kozak II, iar Germania ar convinge UE că aceasta este soluția pentru RM, atunci Chișinăul se va afla într-o postură ingrată. Va avea nevoie de toți aliații posibili pentru a obține fie un plan cu condiții bune, fie niciun plan. România, cum am explicat mai sus, nu are nicio miză în Transnistria. **Miza de facto a României este să susțină poziția pe care Chișinăul o crede potrivită pentru sine. Nu trebuie să avem în Transnistria o altă politică decât cea a susținerii guvernului legitim (de la Chișinău).** De altfel, este ceea ce oficialii moldoveni implicați în chestiunea transnistreană au transmis neoficial dar clar celor români: ne ajutați prin abținere. Orice poziție a României nu face decât să dea apă la moară Tiraspolului, chiar dacă ea în sine poate fi bine intenționată. În acest caz, abținerea maximă este dovadă de înțelepciune, atât în ceea ce privește poziții față de Transnistria, cât și în ceea ce privește sugestii către Chișinău. Nu e treaba noastră să facem nici una, nici alta. Ce putem face, ca membri ai UE, e să insistăm pentru o implicare mai mare a UE în teren. Așa ceva este perfect acceptabil pentru Chișinău, care cere el însuși mai multe resurse și implicarea din partea UE, văzută ca arbitru onest chiar și de către mulți dintre transnistreni. Misiunea EUBAM prin care UE a trimis 125 de observatori pe granița moldo-ucraineană (de facto transnistreano-ucraineană) a avut rezultate spectaculoase pentru că a încurcat contrabanda de stat organizată la nivel de instituții de Ucraina (mai degrabă de către autoritățile regionale de la Odessa) și Transnistria. E un exemplu de cum poate influența UE situația din teren prin investiții limitate atunci când există voință pentru a se implica.

Fig.6. Fonduri UE pentru măsuri de consolidare a încrederii între R. Moldova și Transnistria

Anul	Suma (milioane euro)
2009	1,6
2010	2
2011	13

Sursa: date oferite de guvernul RM

S-ar putea ca într-o zi granița UE să fie pe Nistru (și să cuprindă și cetatea Tighinei)? S-ar putea. Așa cum s-ar putea ca, peste o vreme, RM reunită să fie un stat funcțional. Dacă Transnistria va rămâne *de jure* sau nu în RM, va fi doar decizia Chișinăului. Probabil că peste 15 – 20 de ani, dacă eforturile internaționale eșuează, societatea moldovenească va accepta scenariul separării *de jure*, cerând în schimb o recompensă foarte mare. Și pentru a face un asemenea pas, doar promisiunea aderării la UE reprezintă o recompensă destul de mare. Dar deocamdată e prea devreme pentru a discuta măcar posibilitatea, iar RM are datoria să încerce să se mențină unită și nu e treaba noastră să încercăm scenarii premature.

„Dacă Moldova renunță la Transnistria atunci trupele rusești devin pur și simplu o bază militară rusească”.

Expert moldovean

„Poate că pe hârtie este aceeași țară, dar în realitate cele două maluri au evoluat diferit. Societatea din Moldova s-a entuziasmat de această idee de a adera la UE, dar aici nu există acest subiect, oamenii habar nu au că UE a ajuns până aproape de noi”.

Fost oficial transnistrean

„Principalul acționar în Republica Moldova este Uniunea Europeană, în timp ce principalul acționar în Transnistria este Rusia. Dacă acești doi acționari principali se înțeleg, atunci conflictul se poate rezolva”

Fost oficial transnistrean

IX. Sinteza recomandărilor din raport

Fiecare capitol din acest raport se încheie cu recomandări punctuale. Argumentele pe larg pentru fiecare asemenea recomandare se regăsesc deci în text, dar pentru cititorul grăbit, facem mai jos o sinteză a ideilor și schimbărilor pe care autorii le-ar dori puse în practică pentru a îmbunătăți prezența României în RM.

1. Avem nevoie de Mr. / Ms. Moldova

Republica Moldova este o prioritate pentru România, dar această prioritate este gestionată cu un aparat birocratic necoordonat și fragmentat. MAE are un rol central, dar nu are forța de coordonare necesară, Biroul Înaltului Reprezentant pentru RM are un singur angajat și are doar un rol decorativ. Recomandăm crearea unui birou puternic, atât la nivel politic cât și la nivel instituțional care să coordoneze politica și politicile României față de Republica Moldova. Ar putea fi plasat fie la Președinție, fie la SGG, prin întărirea instituției actuale a Înaltului Reprezentant. Noul birou ar trebui să aibă autoritate de coordonare asupra ministerelor de linie și să fie creat prin consens între partide, continuând la nivel de politici consensul existent în Parlament față de politica pentru RM. Mr / Ms. Moldova ar trebui să fie numit un fost oficial respectat, cu autoritate personală și politică, bun cunoscător al spațiului estic, cu un profil european și neintegrat în aripa naționalistă a vreunui dintre partidele românești (care tind tradițional să acapareze agenda relației cu RM, dar nu au credibilitate la Chișinău).

2. Să ne pliem pe agenda europeană a RM

Chișinăul negociază acum cu Comisia Europeană viitorul Acord de Asociere. În decembrie 2010 s-au relansat și negocierile pentru un Plan de Acțiune România – RM pentru aplicarea parteneriatului pentru integrare europeană (prevăzut de declarația Ghimpu – Băsescu). Indiferent de cine va veni la putere la Chișinău, viitorul acord cu UE va fi extrem de influent

pentru viitoarea agendă de guvernare. Negocierile București – Chișinău ar trebui să urmeze deci temele și prioritățile negocierilor Bruxelles - Chișinău. Ambasada română în RM a început acest demers, echipele de negociatori trebuie să preia mesajul. Nu vrem să concurăm agenda europeană a RM, ci să ne pliem pe ea.

3. Să comunicăm mai bine la nivel european pe tema redobândirii cetățeniei

4. Suntem în întârziere cu derularea ajutorului financiar de 100 milioane euro. Dacă tot am întârziat, măcar să cheltuim bine acești bani. Câteva principii sunt recomandate:

- **Consultare permanentă și cât mai largă** cu decidenții, ONG-iștii și alți factori interesați și care dețin expertiză la Chișinău;
- **Concertare cu ceilalți donatori.** Decât să pornim în inițiative aventuroase pe cont propriu, mai bine ne aliem cu cei care lucrează deja acolo de 20 de ani, măcar până acumulăm suficientă expertiză locală și rodăm procedurile de lucru pe proiecte de dezvoltare, timp în care vom putea crea pentru România imaginea de donator serios, care acum nu există;
- **Trebuie să evităm impresia că ne plătim clienții cu acești bani.** România trebuie să dea banii acolo unde e nevoie de ei, nu pentru a susține rețele clientelare;
- **Cât mai puține decizii luate la București, cât mai multe la Chișinău.** Banii ar trebui cheltuiți în RM, nu cumpărând materiale de la București, cum s-a făcut la intervenția de după inundații. Proiectele depuse de autoritățile RM ar trebui evaluate la Chișinău, cu experți independenți din RM. Am căpăta astfel onorabilitate ca donatori și vom diminua acuzațiile de politizare care aproape sigur vor apărea;
- **Să nu ignorăm societatea.** Cele două ministere care vor gestiona banii îi vor canaliza doar prin instituții. Prioritățile stabilite de România nu fac posibilă decât participarea autorităților moldovene (doar ele gestionează drumuri și școli). O reconsiderare ar fi necesară, ca măcar o parte din bani să se adreseze și societății civile și să vizeze programe de servicii sociale, democratizare, media. Nu avem nici un motiv să lucrăm numai cu statul moldovean (care, din când în când ne e ostil) și să ignorăm societatea moldovenească (unde am avut mereu prieteni).
- **Ne ținem promisiunea indiferent de cine face guvern la Chișinău.** O răzgândire privind cele 100 de milioane de euro ar fi catastrofală din punct de vedere al imaginii și ar denota gândire doar pe termen scurt (e bine că Președintele Băsescu a respins ferm varianta răzgândirii). **În caz că statul moldovean redevine ostil, atunci soluția nu este să retragem fondurile, ci să-i dăm societății moldovenești.** În cazul unui guvern PCRM, cele 100 de milioane ar trebui retrase de la Ministerul Dezvoltării și gestionate:
  - Parțial de către departamentul ODA de la MAE ajutat de către un consiliu consultativ format în jurul grupului de ONG-uri active în zona ODA – Platforma

română a Organizațiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare (FOND). Aceasta ar fi o structură potrivită pentru a ne adresa societății moldovenești.

- Parțial de către TVR pentru crearea unui post TVR Moldova special pentru publicul din RM.
- Alte proiecte de acest gen care nu necesită participarea și acceptul guvernului moldovean.

5. TVR ar trebui să creeze TVR Moldova. Există în RM un public românesc, care ar trebui să primească atât conținutul TVR 1 cât și, suplimentar, conținut local. TVR trebuie să dezvolte o strategie pe termen lung pentru RM, acum depinzând periculos de bunăvoința unui potentat local de la Chișinău.

6. Proiectele de infrastructură și energetice promise în ianuarie 2010 sunt în întârziere. România a început demersurile necesare pentru a obține fonduri europene. Unele s-au blocat din cauza autorităților moldovene, în cazul altora logica comercială intră în conflict cu cea politică (mai ales în cazul gazoductului). Raportul nostru descrie cu amănunte situația fiecăruia dintre aceste proiecte. **Ca o recomandare generală, este nevoie de implicare politică la nivel înalt pentru a mișca lucrurile.** Birocrația obișnuită nu înaintează suficient de repede.

7. În ce privește Transnistria, România nu are și nu trebuie să-și caute o miză proprie acolo. RM este în fața unor decizii majore în cazul în care negocierile strategice germano-ruse vor include propunerea unei soluții pentru Transnistria. Nu orice soluție este acceptabilă la Chișinău, care se teme de un plan Kozak II, deci de o "transnistrizare" a întregii RM. Dar societatea și clasa politică de la Chișinău nici nu sunt gata măcar să discute de o recunoaștere a pierderii *de jure* a Transnistriei. Dinspre București, abținerea maximă este dovadă de înțelepciune, atât în ceea ce privește poziții față de Transnistria, cât și în ceea ce privește sugestii către Chișinău. Nu e treaba noastră să facem nici una, nici alta. Ce putem face, ca membri ai UE, e să insistăm pentru o implicare mai mare a UE în teren. Așa ceva este perfect acceptabil pentru Chișinău, care cere el însuși mai multe resurse și implicarea din partea UE. Dacă Transnistria va rămâne *de jure* sau nu în RM, va fi doar decizia Chișinăului. Probabil că peste 15 – 20 de ani, dacă eforturile internaționale eșuează, societatea moldovenească va accepta scenariul separării *de jure*, cerând în schimb o recompensă foarte mare. Și pentru a face un asemenea pas, doar promisiunea aderării la UE reprezintă o recompensă destul de mare. Dar deocamdată e prea devreme pentru a discuta măcar posibilitatea, iar RM are datoria să încerce să se mențină unită și nu e treaba noastră să încercăm scenarii premature.

Despre autori

Cristian GHINEA este director al CRPE și editorialist la România liberă și Dilema veche. A absolvit masteratul *EU Politics and Governance* al London School of Economics and Political Science (LSE).

Dragoș DINU este un profesionist cu experiență în management public și planificare strategică. A lucrat în unitatea de coordonare a politicilor publice a Guvernului României. În prezent oferă consultanță în domeniu la nivel regional (România, Moldova, Kosovo) și coordonează la CRPE proiectele privind administrația publică.

Paul IVAN este cercetător la Centrul Român de Politici Europene (CRPE) unde se ocupă de politica externă și de securitate a UE. A absolvit masteratul în Relații internaționale al London School of Economics and Political Science (LSE).

Acest studiu apare în cadrul proiectului **„Parteneriatul România-Moldova pentru integrarea europeană. Contribuția societății civile”** derulat de Centrul Român de Politici Europene (CRPE) și Asociația pentru Politică Externă (APE). Proiectul este finanțat de Fundația Soros România și Fundația Soros Moldova.

Conținutul acestui raport nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Fundației Soros.

Opiniile exprimate nu implică automat poziția tuturor experților afiliați CRPE sau a altor instituții și organizații partenere CRPE.

Imagine copertă: *Aurelian Săndulescu via Flickr*

© CRPE decembrie 2010

Centrul Român de Politici Europene

Gheorghe Pop de Băsești 43-45, ap. 5

București, România

Tel.: +4 0371 083 577

office@crpe.ro

www.crpe.ro

Asociația pentru Politică Externă

Str. Sciusev . Nr. 64, MD-2012

Chișinău , Republica Moldova

Tel.: +373.22.224.430

office@ape.md

www.ape.md

Centrul Român de Politici Europene (CRPE) a fost înființat în 2009 de un grup de experți, având ca obiectiv sprijinirea rolului României în Europa prin furnizarea de expertiză în domeniul politicilor publice. Misiunea CRPE este promovarea României drept un actor coerent și influent în stabilirea agendei publice și în formularea de politici în cadrul UE, și continuarea procesului de europenizare a României, prin bună guvernare, expertiză și dezbateri publice informate.

Asociația pentru Politică Externă (APE) din Moldova este principalul think-tank de politică externă din Republica Moldova, având ca obiectiv sprijinirea europenizării Republicii Moldova, integrarea în Uniunea Europeană și o soluție viabilă a conflictului transnistrean. Aceasta a fost înființată în toamna anului 2003 de un grup de experți de renume, personalități publice și foști oficiali de nivel înalt și diplomați reuniți prin angajamentul de a contribui cu expertiza și experiența lor la o analiză cuprinzătoare a opțiunilor de politică externă ale Moldovei și la formularea unei politici externe eficiente.